

A TISZÁNINENI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET

1879. évi június hó 23-ik és 24-ik napjain

SÁROSPATAKON TARTOTT NYÁRI KÖZGYÜLÉSÉNEK

JEGYZŐKÖNYVE.

SZERKESZTETTE

BÁLINT JÓZSEF,

EGYHÁZKERÜLETI FŐJEGYZŐ.

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA STEINFELD B., A REF. FŐISKOLA BETŰIVEL.

1879.

**A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület 1879. évi június 23. és 24-ik napjain
Sárospatakon tartott nyári közgyűlésének**

J E G Y Z Ö K Ö N Y V E.

A tiszáninnen levő ev. ref. egyházkerület, az 1879-ik évi június hó 23. és 24-ik napjain, Sárospatakon, a főiskolai közvizsgákkal egyidejűleg tartotta meg nyári közgyűlését, *Kun Bertalan* szuperintendens és *ifjabb báró Vay Miklós* alsózempléni egyházmegyei segédgondnok urak elnöklete alatt, az egyházmegyéek képviselői és főiskolánk ügyei iránt mélyen érdeklődő nagy közönség jelenlétében és közreműködése mellett.

Jelen voltak, mint képviselők:

Az abauji egyházmegyéből: Fodor Pál, esperes; *Süthő Károly*, *Batta József*, *Idrányi Ferenc*, papi; *Bárczay Ödön*, *Mesko Sándor*, világi tanácsbírák.

Az alsóborsodi egyházmegyéből: Prágay Lajos, esperes; *Futó Sámuel*, papi; *Bódogh Albert*, világi tanácsbírák.

Az alsózempléni egyházmegyéből: Körössy István, esperes; *ifjabb báró Vay Miklós*, segédgondnok; *Kopré Ferenc*, *Zitás István*, *Terhes Barna*, papi; *Bódogh Károly*, *Dr. Lengyel Endre*, világi tanácsbírák.

A felsőborsodi egyházmegyéből: Debreczeni Gábor, esperes; *Ragdlyi György*, segédgondnok; *Szakai József*, papi; *Gombos György*, világi tanácsbírák.

A gömöri egyházmegyéből: Török József, esperes; *Nagy Pál*, papi; *Lőrinczy Endre*, világi tanácsbírák.

Az ungi egyházmegyéből: Szabó András, esperes; *Kovács Károly*, világi tanácsbíró; *Orémus Dániel*, egyházmegyei főjegyző.

A felsőzempléni egyházmegyéből: Payzsoz János, segédgondnok; *Bálint József*, *Kálniczky János*, papi; *Bernáth Elemér*, *Izsák János*, világi tanácsbírák.

A tornai egyházmegyéből: Lükö Géza, segédgondnok; *Farkas József*, világi tanácsbíró.

A sárospataki főiskola részéről: Hegedüs László, világi algondnok; *Emödy Dániel*, akadémiai; *Szinyei Endre*, gimnáziumi igazgatók; *Németh László*, jog- és jószágigazgató. *A főiskolai tanügyi bizottság és gazdasági választmány* testületileg, s az összes tanári kar.

Jegyzőkül: Bálint József, fő-, *Mitrovics Gyula*, al- és *Debreczeni Bertalan*, világi jegyzők.

Ezeken kívül számos egyházi és világi férfiak s hallgatók.

1. Elnök, szuperintendens úr, szívélyesen üdvözölvén a főiskola nagy tanácstermében, a közvizsgákkal egyidejűleg ez alkalomra egybegyűlt gyűlési közönséget, rövid buzgó imát emelt az egek urához, kérvén segedelmét köztanácskozásunkra.

Melylyel a gyűlés megnyitottnak nyilvánított.

2. Ugyancsak elnök, szuperintendens úr, mély sajnálattal jelentvén, szeretve tisztelt főgondnokunknak fontos családi ügyek miatt lett akadályoztatása következtében, jelen gyűlésünkön meg nem jelenhetését: Sajnos tudomásul vétetett.

3. Lovass Sámuel tornai, Laky András felsőzempléni espereseknek, valamint báró Vay Béla alsóborsodi segédgondnok urnak, egészségük változása miatt történt meg nem jelenhetésök elnökileg jelentetvén:

Tudomásul vétetett, s elmaradásuk okai, valamint a megjelentek megbízó levelei is, igazoltaknak tekintettek.

4. Az egyházmegyék egyházi és világi elnökei s kellő számú képviselői képezvén egyházkerületünk kormánytestületének egyetemét, de több ízben mégis sajnosan tapasztaltatván, hogy közgyűlésünk ezen legnélkülözhetlenebb kiegészítő részei, gyűléseinkről esetleg el-elmaradnak, a nélkül, hogy elmaradásuk okairól az elnökségnek előleges tudomása lenne, mi miatt az ügyek szabályszerű vezetése, az önkormányzat szellemével ellentétben, ugyancsak a közügyek nagy hátrányára, kellő renddel és szabatosággal nem történhetik.

Jövőre állandó szabályul elhatározatik: hogy az egyházmegyék, valamint a kebelbeli kisebb-nagyobb tanintézetek is, az egyházkerület által meghatározott kellő számban nevezék ki, minden alkalommal, gyűlésre küldendő képviselőiket. Nevezvén azokhoz megfelelő számú póttagokat is, hogyha netalán legyőzhetlen, vagy véletlenül közbejött akadályok miatt, a rendes képviselő tagok meg nem jelenhetnének, azok helyét a póttagok tölthessék be, köteleztetvén az akadályozott képviselők, elmaradásuk okairól, előbb saját testületök elnökségét, a pótló intézkedések megtétele végett, majd azok által az egyházkerületi gyűlési elnökséget, a gyűlés ideje előtt, jó eleve írásilag értesíteni.

5. Főgondnokunk távolléte miatt a világi elnökség helyettesítésének szüksége forogván fenn:

Arra, mint legidősb segédgondnok, az alsózempléni egyházmegye segédgondnoka, ifjabb báró Vay Miklós kéretett föl, ki is azt szíves készséggel elfogadván, elnöki székét a közgyűlés üdvözlése között elfoglalta.

6. A magyar királyi vallás- és közoktatási minisztérium, 34094. szám alatt, folyó évi május hó 4-én, Budapesten kelt leiratában jelenti, hogy a hazai műemlékek ideiglenes bizottságának jelentése szerint, a felső-redmeci templom egy Árpádkori érdekes műemléket képezvén, annak stylszerű helyreállítására, a műemlékek javadalmából, két évi egyenlő részletben, 1000 frtot talált engedélyezendőnek.

Hálás köszönet mellett, örvendetes tudomásul vétetik.

7. Ugyanazon minisztérium, 15149. szám alatt, Budapesten, 1879. június 6-án kelt leirata szerint értesít, hogy a múlt évi államsegély hovaforításáról szóló számadásokat számvevőségi vizsgálat alá bocsátotta, s hogy a folyó évre eső államsegélyösszeget, az $\frac{1}{2}$ alatti másolatban zárt rendelet értelmében, utalványozta.

8. Ugyanazon minisztérium, 9741. szám alatt, Budapesten, 1879. május 16-án kelt leirata szerint, az 1846. évi július 11-én Stuttgartban született és Mühlhauseni illetőségű Nast Jenő tanárjelölt által,

1868. évi november 26-án, Stuttgartban nyert tanképesítő oklevelek, az 1877. évi január hó 26-án 2309. szám alatt itt kibocsátott szabályrendelet 25. §-a értelmében, ezennel a magyarországi iskolákra nézve is érvényesnek nyilvánítatik.

9. Ugyanazon minisztérium, folyó évi április hó 28-án, Budapesten, 10,863. szám alatt kelt leirata szerint, a Wagner Ede által szerkesztett és 1857-ben Prágában kiadott „Monarsztoi Rakonske,“ „Osztrák birodalom ;“ valamint „Európa“ című térképek, nemkülönben az Issleib Vilmos által szerkesztett „Neuester Schulfatlas.“ Géza. 1875. s végre a Kozenn B. által szerkesztett „Geografischer Schulfatlas.“ Wien und Olmüt. 1867. című művek behatóan megvizsgáltatván, olyanoknak találtattak, melyeknek felosztása hazánk közjogi s tényleges állapotával merően ellenkeznek. Miért is nevezett földrajzi taneszközök, az összes magyarországi iskolák használatából szigoruan kitiltatnak.
10. Ugyanazon minisztérium, folyó évi május hó 22-ikén, 13,802. szám alatt kelt leiratában, válaszul azon föliratra, melyet egyházkerületünk a rögtönítelő bíróság felállításának szószékből leendő kihirdetése tárgyában intézett hozzá, tudatja, hogy a kormány és a polgári hatóságok rendeletei, általában és rendesen az illető lelkészek értesítése és utasítása végett, egyházi főhatóságaik útján közöltetnek és a magyar királyi belügyminisztérium részéről, a folyó évi május 17-én, 15,353. szám alatt kelt belügyminiszteri átirat szerint, eddigelé csak is a halasztást nem szenvedhető és sürgősen teljesítendő rendeletek közöltettek közvetlenül a lelkészekkel, ugymint: a rögtönítelő bíróság, valamint a járványok idejében megtartandó rendeletek kihirdetése ; ezen kivételes eljárás is, egyedül hosszú évek során, csak is ezen két ügy fontossága és elutasíthatlan sürgősségénél fogva léptettett életbe, s különösen azon indokból, minthogy a biztos tapasztalat szerint arra, hogy az egyházi főhatóságokhoz intézett rendeletek, ezek által, a bevett egyházi küldönegyakorlat mellett, az összes lelkészek kezeihez juthassanak, legalább is 14 nap szükséges, s így ezen eljárás által, ezen fontos ügyekben, a cél el nem éretnék. Ezen két ügyre nézve tehát az eddigi gyakorlatot, a fentebbi indokoknál fogva, szükségesnek tartja a belügyminiszter úr egyelőre továbbra is azon módosítással fenntartani, hogy ilyennemű rendeletek, a midőn a lelkészeknek megküldetnek, ugyanakkor, a mi eddig nem történt, az egyházi főhatóságokkal is közöltessenek ; megjegyeztetvén, hogy a rögtönítelő bíróságra vonatkozó hirdetmények iránt, az igazságügyi miniszter úrral a tárgyalások a belügyminiszter által meg fog nak indíttatni, s az eredményről az egyházi főhatóságok, annak idejében, értesítést nyerendek.
11. Ugyanazon minisztérium, jelen évi május hó 24-én, 13,875. szám alatt kelt leiratában tudatja, hogy Rumpel es z J ó z s e f, róm. kath. vallásu, kis-szigeti tanító, hamis okmánykészítés miatt, egy évi börtönbüntetéssel fenytítettvén, nevezett egyén, a tanítói pályától ennek folytán véglegesen eltiltatik.

Mindezen miniszteri leírások már körözve lévén, tudomásul vétettek.

12. A tiszántúli egyházkerület folyó évi április 19. s több napjain Debrecenben tartott közgyűlése jegyzőkönyvének 76-ik száma alatt, testvérileg hívja föl egyházkerületünket arra, hogy a víz által elpusztult szegedi egyház részére, minden hatalmában lévő eszközökkel, jelesen a templomi közhirdetéseken kívül, még külön gyűjtések rendezésével is, pénzbeli segédelmet eszközöljön. Ennek kapcsában :

Ugyanazon egyházkerület püspöke, Révész Bálint úr, 90 példány segélyezésre fölhívó ívet küld szuperintendensi hivatalunkhoz, a szegediek részére gyűjtendő segély céljából.

Ezen ügy az egyházmegyék figyelmébe s pártfogó részvételébe ajánltatik, utasítatván az esperesi hivatalok, hogy e célra minden hatalmukban álló erkölcsi eszközöket felhasználni igyekezzenek, s az ekként begyűltendő segélyösszegeket, a kiküldött gyűjtő ívekkel együtt, Debrecenbe, Zagyva Imre tiszántúli egyházkerületi pénztárnok úrnak, posta úton szolgáltatassák át.

- 13.** Ugyanesak a tiszántúli ev. ref. egyházkerület, ugyanazon gyűlése jegyzőkönyvének 46-ik száma alatt, előterjeszti, miszerint a vallás- és közoktatási minisztérium, hozzá küldött átirata szerint, a polgári helvét hitvallásu egyházi községben előforduló anyakönyvi esetek bejelentése folytán, sürgős intézkedést kíván tételni az iránt, hogy ott az anyakönyvek rendesen vezetessenek; mivel pedig Polgár, fekvésénél fogva, a tiszántúli egyházkerülethez tartozik, de más egyházaknak hozzá eső távolsága miatt, mint filia, egyikhez sem csatolható, ezen tiszántúli egyházkerulettől nyilatkozat kívántatik, hogy a Polgáron létező helvét hitvallásu híveket nem tartja egyházkerülete tagjainak, s belenyugszik, hogy jövőre tartozzanak a tiszáninnen levő egyházkerülethez. Azonban, mielőtt ez ügyben nevezett egyházkerület véglegesen intézkednék, megbízta az alsószabolesi hajdúkerületi egyházmegye esperesét, hogy a Polgár városában létező reform. hitsorsosunk ügyét, egyházmegyei tanácskozás tárgyává tévén, a közelében létező ref. egyházközségek lelkipásztorait meghallgatva, véleményét e tárgyban terjeszse elő. Másfelől pedig, szuperintendensünk megkéretni rendeltetik, hogy míg ezen ügy végelintézését nyerhetne, a palkonyai ref. lelkész által a lelkipásztori gondozást és felügyeletet terjeszse ki a Polgár városában letelepült reform. hívekre is.

A tiszántúli testvéregyházkerület kérelme következtében, Polgár községe hová tartozása és csatoltatása ügyének végelintézéseig, az ott sürgösen igényelt lelkipásztori gondozás és felügyelettel a palkonyai lelkész bízatik meg. Azon esetben pedig, ha az erre legilletékesebb alsószaboles-hajdúkerületi egyházmegye s illetőleg a tiszántúli egyházkerület intézkedései folytán oly vélemény és megállapodás nyilvánulna, hogy azon egyházközség, egyházkerületünkhöz lenne legcélszerűbben csatolható, akkor ezt egyházkerületünk annyival is inkább, mert ez iránt már folyó évi tavaszi miskolci közgyűlésünk jegyzőkönyvének 24-ik pontjában határozott ígéretet, sőt előintézkedéseket is tett, testvéries készséggel kebelébe fogadandja s állandó lelkipásztori gondozásáról és felügyeletéről is gondoskodni fog.

- 14.** A dunántúli egyházkerület, 1879. április 28-tól május 3-ig tartott közgyűlésében, 5. szám alatt keletkezett határozatánál fogva, a báró Baldácsy Antal protestáns alapítványt kezelő állandó bizottság szervezetének, jog- és kötelezettségi körének, valamint az egyházkerületekhez való viszonyának pontos meghatározása végett, egy szabályzat kidolgozását indítványozza, s erre bizottság alakítását látja szükségesnek, s felhívja egyházkerületünket, hogy ezen szabályrendeletet elkészítő bizottságba 4 tagot válasszon.

Egyházkerületünk nem látja ezen intézkedést szükségesnek, egyrésztől azért, mert midőn az érdekelt egyházkerületek meghatalmazottjai együtt voltak, s a jelenlegi kezelő bizottságot megalkották, azt kellőleg utasították, meghatározták teendőjét s körülírták kötelezettségi körét; de másrésztől azért, mivel ezen bizottság a szervezkedés nehézségein még nem esett át, s most egy újabb szabályzat alkotása eddigi sikeres s az egyházkerületek által helyeselt működésére csak bénítólag hatna. Ezen határozatunk a dunántúli testvéregyházkerülettel közlendő.

- 15.** A dunamelléki ev. ref. egyházkerület, folyó évi április 26. s következő napjain Budapesten tartott közgyűlése jegyzőkönyvét, egyházkerületünknek megküldvén:

Köszönettel fogadtatott s levéltárunkba letételni rendeltetett.

- 16.** Olvastatott jelen évi tavaszi közgyűlésünk jegyzőkönyvének 23. szám alatt kelt határozata, melynek értelmében, Hegedűs László világi algondnok elnöksége mellett, egy küldöttség lőn megbízva azzal, hogy adjon szabatosan körvonalozott véleményt arról, hogy miként értjük mi az államkormányzatnak, egyházi és közoktatási ügyeinkkel szemben gyakorolható s hazai törvényeinkben sarkaló legfőbb felügyeleti jogát, s hogy minő viszony az, mely e tekintetben az államkormányzat és egyhá-

zunk között létezik, s mennyiben áll homlokegyenest összeütközésben, a mi egyházi és közoktatási önkormányzati jogainkat biztosító országos törvényekkel, az államkormánynak, utóbbi időkben is, számos sérelmi esetekben tanusított magatartása, s ez értelemben teendő jelentését, illetőleg véleményét, már e jelen közgyűlésünkre terjeszse be. Mely határozattal összefüggésben, főtiszt. szuperintendens úr jelenti, hogy a közeli napokban a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, a protestáns egyházkerületek főgondnokaiból és szuperintendenseiből, egy tanácskozmányt hívott össze Budapestre, oly célból, hogy az a közép és felsőbb iskolák felett való állami főfelügyelet tárgyában mondaná el nézetét, mely kívánalomra a jelen volt egyházi előjárók tisztelettel, de határozottan kijelentették, hogy ők, oly minőségben, a mint összehíva valának, a tárgy érdemére nézve, hitfelekezetökhöz való viszonyoknál fogva sem nyilatkozhatnak, s óhajtották volna, ha ily fontos ügyben, a melynek helyes vagy helytelen megoldásától függ nagyrésztben iskolai önkormányzatunk, a hitfelekezetek oly módon hallgattattak volna ki, mint az 1790°/₁-ben és 1848-ban történt; csak is így levén mód szolgáltatva arra, hogy e messze kiható kérdésre vonatkozólag elmondhassuk igazainkat és óhajtásainkat, s leplezetlenül rámutassunk azon történelmi fejleményekre, melyeket magunk föl nem adhattunk, s melyeknek figyelembe való vétele s kellő tiszteletben tartása az államnak is kötelessége, s a mely fejleményeket s az azokon alapuló jogokat s méltányos igényeket, a szóban forgó ügyben kiküldött s fentebb említett bizottság következő munkálatában terjeszti, kiküldetéséhez képest, közgyűlésünk elé.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

Folyó évi ápril 29., 30. s május 1-ső napján, a főtiszteletű egyházkerületnek Miskolcon tartott közgyűlésén hozott 23-ik jegyzőkönyvi pontja értelmében, alólirottak a végből küldettek ki, hogy: „adjanak egy szabatosan körvonalozott véleményt arról, hogy miként értjük mi az államkormánynak egyházi s közoktatási ügyeinkkel szemben gyakorolható s hazai törvényeinkben sarkaló *suprema inspectio* jogát, s hogy minő viszony az, mely e tekintetben az állami kormány és egyházunk között létezik, s mennyiben áll homlokegyenest összeütközésben a mi egyházi és közoktatási önkormányzati jogainkat biztosító országos törvényekkel, az államkormánynak utóbbi időkben is, számos sérelmi esetekben tanusított magatartása.“ Van szerencséje alólirott bizottságnak, amennyire azt az idő rövidsége megengedte, tiszteletteljesen a következőkben válaszolni:

Protestáns önkormányzatunk az 1606-ik évi bécsi, 1622-ik évi nikolsburgi, 1645-ik évi linci békekötések, az 1790°/₁-ki XXVI. törvénycikken, az 1848-ki XX. törvénycikken, 1868. LIII. törvénycikken alapszik.

Tekintve azon körülményt, melyszerint az 1790°/₁-ki XXVI. törvénycikk említett békekötéseket követő időkben, több sérelmet szüntetett meg, mely az államkormányok változó politikája miatt sujtotta prot. önkormányzatunkat, azon korban kétségkívül közrehatott arra, hogy a koronként nyugtalanított kedélyek lecsilapuljanak; azonban, ha a békekötések cikkelyeit figyelembe vesszük, lehetetlen azon véleményt ki nem fejeznünk, miszerint az 1790°/₁-ki XXVI. törvénycikk a korábbi békekötések ránk vonatkozó cikkelyeitől is már sérelmes eltérést mutat, melyet tehát, majd ha a vallásszabadság fontos kérdése országgyűlési tárgyalás alá kerül, alkotmányos viszonyaink tekintetbe vétele mellett megváltoztattatni, illetőleg a vallásügyben hozandó s a mai kor követelményeinek megfelelő törvény által biztosítani, épen nekünk protestánsoknak lesz kötelességünk az ország törvényhozásától sürgetni. Hogy ezen lépést tegyük, arra az 1606-ik évi bécsi békekötés I-ső cikkelyének záradéká: — „*ut religionis exercitium, tam Baronibus, Magnatibus, Nobilibus, quam etiam liberis Civitatibus, ac universis statibus et ordinibus regni, in suis ac fisci bonis; item in confiniis quoque regni Hungariae, militibus ungaris sua cujusque religio et confessio: nec non oppidis et villis, eam sponte acceptare volentibus, ubique liberum relinquatur: nec*

quisquam omnium, in libero ejusdem usu ac exercitio, a quoquam impediatur. Quin imo ad praecavenda inter status et ordines aliqua odia et dissensiones; ut quaelibet religio, suae professionis superiores seu superintendentes habeat statutum est," mely a következő békekötések által megerősített, nemesak jogot ad, de azon kötelességet is ránk rója, hogy zivataros időkben, őseink által kard élén szerzett törvényes biztosítékainkat, a mai békésebb viszonyok között alkotmányos uton, törvényhozásilag igyekezzünk újból ne csak biztosítani, hanem a mai fejlesztett viszonyok követelményei szerint, oly módon átalakíttatni, hogy míg egyrészt, régi biztosítékainkból ki ne forgattassunk, addig másrészt, prot. önkormányzati alkotmányunk szilárd alapon biztos fejlődésnek indulhasson. De mivel autonómiánk egyenesen egyházunkra vonatkozó része, érdemlegesen újabb időben meg nem támadtatott, s az államkormány s illetőleg más felekezetek részéről, keresztelési, esketési, vegyes házassági és áttérési esetekben tapasztalt surlódások, némi részben már eddig is úgy tekinthetők, mint legtöbbször rendőrileg elintézhetőek: alólirott bizottság, autonómiánk másik felének, t. i. iskoláink szabadságára vonatkozó részének különösebb taglalását látja szükségesnek, annyival inkább, mivel az állam főfelügyeleti jogát, egyházi ügyekben, nem látja egyébben körvonalozhatónak, mint abban, a mit az 1858-ki erdélyrészi Szilágy-Somlyón tartott ref. egyházkerületi közgyűlés kimondott, melyszerint: „az állam kormánya statutumainkat átvizsgálhatja, s minket bárhonnan jöhető megtámadások ellen védelmezni tartozik.“

Mely felfogást bizottság annyival inkább magáévá tette, miután az igazi szabadelvű törvényhozás, az állam kormányát az egyházzal szemben, csakis a rendőri ellenőrzés jogával véli felruházhatónak: elvitázhatlan joga levén az államnak arra, hogy ellenőrizze a felekezetek egyházi életét annyiban, amennyiben netalán alkotmány- és hazaellenes irányt vehet az, különösen hazánk nemzetiségi vidékein. S az államhatalomnak ily rendőri ellenőrzési jogába annyival inkább beletenyugodhatunk, mivel minket, mint magyarországi ref. egyházat, míg a kormányzat magyar és alkotmányos lesz, haza- és alkotmányellenes üzelmekkel, mint eddig, úgy ezután sem vádolhat senki, mivel a mi autonómiánk épen a magyar nemzet és magyar haza szabadságtörekvéseivel, sulyos alkotmányküzdelseivel, a legszorosabban egybe van forrva.

A mi azonban autonómiánknak iskoláinkra vonatkozó részét illeti, mint már kifejeztük, szigorúbb taglalás alá kell vennünk, annyival inkább, mivel az alkotmányos korszak megnyílt óta, épen ezen a téren sok zaklatásnak vagyunk kitéve, pedig még nem feledhettük el azon időszakot sem, midőn prot. tanintézeteink élete felett az abszolút kormány intézkedett; mert noha igaz ugyan, hogy felekezetünk akkoriban az abszolút kormány ellenében hatalmas erőt fejtett ki, mindazonáltal lehetetlen fájdalommal nem emlékeznünk arra, hogy a rendeletek által való folytonos zaklattatás idejében, legjobb erőnket az ellenök irányzott folytonos védekezés küzdelseire kellett fordítanunk.

A szomorú múlt példáin okulva, ma már nem tehetjük ki magunkat a miniszteri rendeletek eshetőlegesen egyoldalúságainak azért, mivel mi, ha közép és főiskoláink viszonya az államhoz az országgyűlés által alkotmányos uton fog szabályoztatni, a szentesített törvénynek engedelmeskedni fogunk, mivel föl nem tehetők gondoljuk azt, hogy a közép és főiskolákról alkotandó törvény ránk nézve sérelmes intézkedéseket tartalmazhasson.

Nem tehetjük ki magunkat a miniszteri rendeletek által való koronkénti zaklattatásnak azért, mivel szomorúan tapasztaljuk, hogy még alkotmányos miniszter is tévedhet olyan utra, melyen a törvényhozást elkerülve, iskoláinkat törvényen kívül oly terhek viselésére kényszeríti, melyeket épen nem gazdag felekezeti tanintézeteink meg nem bírhatnak.

Nem tehetjük ki magunkat a miniszteri rendeletek zaklatásainak azért, mivel épen napjainkban tapasztaljuk, hogy azon rendeletek néhány év alatt oly módon változhatnak meg, hogy végre önmagoknak is ellentmondanak. Aminthogy a jogakadémiák szervezésével épen így történt, melyeket egyházkerületeink — 1874-ben, midőn a közoktatási miniszter rendeletileg intézkedett a saját fenhatósága alatt álló állami és királyi kath. jogakadémiákat illetőleg, s intézkedésével a mi jog-

akadémiáinkra is ránehezkedett — a miniszteri rendelet értelmében szerveztek, nagy költséggel új tanszékeket állítottak, s négy év alig múlt el, midőn a közokt. miniszter azokat újból szervezendőknek tervezte; míg végre belátván az örökös kísérletek sivár eredményeit, egy újabb rendeletével, a tervbe vett szervezkedést elejtette, beérvén azzal, hogy a jogi vizsgálatokat az eddigőtől eltérő módon szervezze. Azonban semmi biztosítékunk sincs az iránt, hogy néhány év múlva, nem lesz-e tervbe véve ismét egy új szervezkedés, a mikor meglehet, hogy a most létező állapotok ismét fel fognak forgattatni.

Nem tehetjük ki magunkat végre a miniszteri rendeletek egyoldalúságának azért, mivel a törvény biztosítékait a miniszteri változó kegy ingatag alapjával föl nem cserélhetjük, s pedig annyival kevésbé, mivel az 179°/₁. XXVI. törvénycikk iskoláinkra vonatkozólag félremagyarázhatatlanul intézkedik a következőkben: „Scholas quoque tam triviales quam grammaticas, non solum quas habent, sed et novas, ubicunque iis necesse visum ruit, prout et altiores, accedente tamen praevia quod hasce adsensu Regio erigere, ibique ludimagistros, professores, rectores, subrectores vocare et dimittere, numerum eorum augere vel minuere nec non directores, seu curatores scholarum quarum vis tam locales, quam superiores et supremos e suae confessionis hominibus eligere, rationem, normam et ordinem docendi atque discendi, salva Altesatae Suae Majestatis quod scholas etiam hasce Regiae supremae inspectionis, uti praemissum est, via legalium Regni Dicasteriorum exercendae potestate ordinare, futuris semper temporibus liceat Evangelicis utriusque Confessionis. Coordinatione tamen literariae institutionis erga demissam Statuum et ordinum propositionem per Suam Majestatem determinanda ad has perinde scholas extendenda.“

Ily világos és félremagyarázhatatlan lévén iskolai ügyeinkre nézve épen most idézett törvény, azon pontozatokra, melyeket a közoktatási miniszter legközelebb egyházunk főgondnokainak a felekezeti közép és felső iskolák feletti legfőbb felügyeleti joggyakorlásának módjáról véleményezés végett megküldött, válaszolnunk alig lehetne egyebet, minthogy mi a legfőbb felügyeletnek azon módját, a melyet a miniszter célba vesz, nemcsak azért nem tartjuk elfogadhatónak, mivel a „Pontozatok“ irányzata az 179°/₁. XXVI. törvénycikk alkotása óta gyakorlott legfőbb felügyelet természetétől eltérő folytonos beavatkozási szándékatokat mutat, hanem főképen azért, mivel mi a legfőbb felügyelet gyakorlásának módját, azon közép és főiskolai törvényben óhajtuk megállapíttatni, mely törvény életbeléptetését a miniszter azon sajátságos érvelés mellett látta jónak mellőzni, mivel: „középsiskoláink épen most folytonos fejlődésben levén, ezen fejlődést a materialis törvény meghozatala csak gátolhatná.“ Azonban mi ezen törvény létrejöttét gyakran sürgettük s ezután is sürgetni szándékozunk.

Ezen álláspontunkból kifolyólag tehát, a miniszteri „Pontozatok“-ra nem is kellene reflektálnunk; de teszszük ezt azért, mivel a legfőbb felügyelet az 179°/₁. XXVI. törvénycikk által részleteiben nem szabályoztatott s gyakorlatban az állam részéről a most említett törvénycikk alapján intéztetett, s az általunk évenként vagy félevenként fölterjesztett állapotrajzi adatok, iskolai táblázatok és írott vagy nyomtatott jelentések átvizsgálásából, s ezen eljárás folytán szerzett tudomásul vételből állott, s mi ezentul sem látjuk szükségét annak, hogy ezen most jelzett alaptól lényegesebb eltérés történjék.

Miután pedig a legfőbb felügyelet részletenkénti szabályozását többször említett „Pontozatok“ oly módon tüntetik fel, a mily módon azt a miniszter a maga részéről szabályoztatni óhajtaná, legyen szabad azokra megtenni észrevételeinket a következőkben:

A miniszteri Pontozatok kiindulási alapja a már többször idézett 179°/₁-iki XXVI. törvénycikk rendelkezésein alapszik, „s mivel ezen törvényben a protestánsok jogai iskolaügyekben eléggé részletezve vannak; e jogok továbbá az 1848. XX. törvénycikk által az unitáriusokra már is kiterjesztetteknek tekintendők, de kiterjesztendők a görögkeletiekre is, mint melyeknek autonom iskoláik vannak; az a feladat: a legfőbb felügyelet gyakorlásának módját körülírni úgy, hogy

egyfelől az önkormányzat jogai az által meg ne szorítottassanak, másfelől az állam közoktatási s esetleg közszolgálati érdekei kellőleg biztosítva legyenek.“

A Pontozatok ezen kiindulása az 179°/₁. XXVI. és 1848. XX-ik törvénycikkre való hivatkozása mellett, iskolai önkormányzatunkat egyáltalában nem sértené, ha a következő pontok tényleg nem az önkormányzat megszüntetését vennék célba. Ámde, a mint azt ki fogjuk mutatni, épen ezt célozzák, s ugyanazért mi, szemben a miniszteri Pontozatokkal, visszahivatkozunk ismét az 179°/₁. XXVI-ik törvénycikkre s ujlag kijelentjük, hogy nem nyughatunk bele abba, hogy minket, a még mindig fennálló törvény ellenére, miniszteri rendeletekkel kormányozzanak, s a legfőbb felügyeletet illetőleg, egyedül az alkotmányos törvényhozás által e részben alkotandó szentesített törvénynek fogunk meghódolni. S pedig annyival inkább, mivel a „Pontozatok“ már a folytonos és esetenkénti főfelügyelet megkülönböztetésével elhagyják azon törvényes alapot, melyre eleve oly körülményesen történik hivatkozás, s már ezen megkülönböztetés által a legfőbb felügyelet jogát a maga törvényes határain túl igen messzire kiterjesztik.

A mi a „Pontozatok“ azon követelését illeti, hogy „a miniszternek jogában álljon a felekezeti főhatóságok útján statisztikai adatokat szerezní be, tanévenként vagy félévenként jelentéseket kivánni, melyekben a tanrend és beosztás, a tanárok létszáma, képzése, munkaköre, az osztályonkénti népesség, óraszám s az oktatás eredményei feltüntetve legyenek,“ miután ez egyáltalában nem új rendelkezés, s olyan, melynek iskoláink részint a táblázatok felterjesztésével, részint az iskolai évi értesítő kiadásával évenként eleget tettek eddig is, nem olyan, melynek teljesítése beleütköznék autonomiánkba.

Csakhogy annál sérelmesebb azon követelés, minélfogva: „valamely köteles tantárgy alóli fölmentésre;“ „tanfolyam nyilvános hallgatása nélküli vizsgatételre;“ „egy év alatt több tanév végzésére, általában minden, a megállapított tanrendszer alóli kivételre vonatkozó különös engedélyek megadására, úgy a középiskolai, mint a bölcsészeti s jogi tanfolyamokon is, az illető felekezeti főhatóságok meghallgatása mellett, kizárólag a vallás és közoktatási miniszter legyen jogosítva, s állami vagy egyéb tanintézetekbe való átlépésnél csak az így nyert engedélyek tekintessenek érvényeseknek.“

Miután mi saját iskoláink körében a felsorolt esetekben is autonómice intézkedtünk, ezen jogot jövőben is fenn akarjuk tartani a magunk számára, s e végből intézkedni fogunk az iránt, hogy iskoláink körében oly szabályok alkottassanak, melyek kellő garantiát nyujtsanak arra nézve, hogy ezen jogok gyakorlata iskoláink életére zavarólag hatni nem fog; amennyiben pedig az ellenkezőt fognánk tapasztalni, hajlandóbbak vagyunk inkább iskoláinkat ily kivételes esetek zaklató következményei elől azáltal elvonni, hogy mi a felsorolt kivételes kedvezményekben iskoláink növendégeit nem részesítjük; mert nekünk, mint autonóm felekezetnek, épen annyi jogunk van saját iskoláinkban az 179°/₁. XXVI. törvénycikk rendelkezésein belől intézkedni, amennyi van az államnak a saját vagy a királyi kath. tanintézetek körén belől.

A mi pedig azon indokolást illeti, hogy említett „intézkedést azon tekintet teszi szükségessé, hogy a felekezeti autonomia csakis a saját körén belől birjon rendelkezési joggal,“ szerintünk ezen indokolás nem állhat meg, amennyiben el nem ismerhetjük azt, hogy a mi autonomiánk csakis az ily kivételes esetek gyakorlása által hatna saját körén kívül is, mivel a rendes iskolai életfolyamon szerzett s általunk kiszolgáltatót bizonyítványok érvénye is szabályozólag kihat mindazon tanintézetekre, melyek a mi autonóm életünk körén kívül esnek; mert hiszen azt, hogy az autonomia a maga jogi következményeiben saját körén túl is hasson, szabályozólag maga a nyilvánosság jog is követeli.

A mi a Pontozatok azon kívánságát illeti, melyszerint a felekezeti iskolák „más iskolák növendégeitől csak azon másik iskola törvényes hatóságának beleegyezésével vehessenek fel javító, pót- vagy magánvizsgálatokat,“ elfogadjuk annyival inkább, mivel ez uton oly kellemetlenségektől

szabadulunk meg s esetleg oly zaklatásoktól a minisztérium részéről, melyek iskoláink nyugalmát eddigelé időnként megháborították; de a viszonzóság azt kívánja, hogy ezen rendelkezést, szemben egyéb tanintézetekkel, ezentúl mi is gyakorolni fogjuk.

Minthogy azonban, amint a következőkből ki fog tűnni, a miniszter a legközvetlenebb folytonos beavatkozást szándékozik meghonosítani iskoláinkban, lehetetlen eleve nem tiltakoznunk a „Pontozatok“ azon felfogása ellen, amint azok, a legfőbb felügyelet természetével ellentétben, igyekeznek magyarázni ő Felsége legfőbb felügyeleti jogát. Ugyanis itt nem kevesebbet követel a miniszter, mint azt, hogy „az állami és királyi kath. középiskolák felügyeletére alkalmazott közegek, tankerületi főigazgatók vagy egyéb megbízott egyének kiküldése által, iskoláinkat meglátogattathassa, azok vizsgálatain közegei által jelen lehessen s említett kiküldöttei által magának iskoláink ügyeiről egyenes tudomást szerezhessen.“

A mi iskoláink nyilvánosak levén, azok vizsgálatain minden a tanügy és tudomány iránt érdeklődő egyént mindenkor szívesen látunk ugyan, azonban a legfőbb felügyelet ezen magyarázatát el nem fogadhatjuk; mert ha az 1790¹. XXVI. törvénycikk szellemét vesszük figyelembe, abból egyáltalában nem látjuk, hogy a legfőbb felügyelet joga egyszersmind a közvetlen felügyelet gyakorlásában állana. Nekünk vannak közvetlen felügyelő közegeink, s egyáltalában nem egyezhetünk bele abba, hogy iskoláink életét kétféle közvetlen felügyelet zavarja meg, s amennyire nem vontuk soha kétségbe ő Felsége legfőbb felügyeleti jogát, épen annyira tiltakozunk azon szándék ellen, hogy a mi iskoláink, bármily cím alatt is, a királyi tankerületi főigazgatók hatáskörébe bevonassanak. Mivel a kir. tankerületi főigazgatók megjelenése iskoláinkban egyenesen felélesztené a felekezeti féltékenységet, s egyébként is már a multban, az abszolút korszak alatt, oly tapasztalatokat tettünk e tekintetben, hogy ma ezen tapasztalatok ismétlődését egyáltalában nem óhajtjuk.

Nem nyhiti ezen követelés sérelmes voltát az 1876. XXVIII. törvénycikkre való hivatkozás sem, mivel a középoktatásra való felügyelet, ha egykor törvény által a középiskolai törvény keretén belül országgyűlésileg szabályoztatni fog, lényegesen más alapokon lesz szervezendő, mint a népoktatási, mivel nagy mértékben más feladat s másféle előkészültséget igényel a felügyelő részéről, felügyelni a középiskolai tanárok működésére, s más ismét a népiskolai tanítók feletti ellenőrzés követelménye.

A mi pedig a jogakadémiák mai szervezetére való hivatkozást illeti, melyszerint „az államvizsgálati bizottságok tagjait már jelenben is a miniszter nevezi ki,“ ezen hivatkozás semmi jogi alappal sem bír és csak tényleges állapot, melybe a jogakadémiák 1874-ik évi törvényküli rendezése nem eléggé óvatos egyházkerületeinket belekényszerítette, mely rendezés akkor is sérelmül szolgált, s mint ilyen ellen fölirtak az egyházkerületek, sőt az országgyűléshez is folyamodtak, noha mindeddig eredménytelenül. A mi különösen az államvizsgálatokra való hivatkozást illeti, az nem talál azért, mert habár a tanárok ott alkalmaztatnak is, maga az államvizsgálati bizottság az iskola körén kívül eső intézkedésnek tekinthető.

A „Pontozatok“-ban előjön a tanárképesítés fontos ügye is s azt hangsúlyozza, „hogy az autonom középiskolákban ezentúl csak okleveles tanárok, az akadémiai tanfolyamon pedig csak tudorok alkalmazandók; s mindaddig, míg a felekezetek saját magok nem állítanak tudományegyetemet, tanárjelöltjeik valamely állami egyetemen tartoznak okleveleiket megszerezni. Mi a tanárképesítést szintén oly fontos ügynek tekintjük ugyan, mint az állam, azonban megjegyezzük, hogy iskoláinkban eddig is vagy oly egyéneket választottunk tanszékeinkre, kik tanári képességüknek elvitázhatlan bizonyítékait szolgáltatták, s a kiket egyházi főhatóságaink személyesen ismertek, vagy a kik a tudományos és paedagogiai irodalom terén kitüntették magukat, vagy végre a kik kiképzetésüket valamely hazai vagy külföldi egyetemen nyerték. Mi örömmel vesszük, ha tanáraink maguknak oklevelet szereznek, ha tanári vagy tudori szigorlatokat tesznek, mivel a tanári oklevelet és tudori diplomát, kétségkívül oly külső qualificationak tartjuk, melyre mindazoknak

szükségük van, kik szakképzettségüknek jelét sem a gyakorlati tanítás, sem a tudományos irodalom terén nem adták, noha oly mereven, mint a „Pontozatok,” ezen követelést nem látjuk szükségesnek fölállítani, s fenn akarjuk tartani azon szabadságunkat, hogy ne csak okleveles tanárokat és tudorokat, hanem oly egyéneket is választhassunk, kik paedagogiai és tudományos képzettségöknek az irodalom terén adták jelét.

A mi a „Pontozatok” azon követelését illeti, hogy mint az az 1876. XXVIII. törvényeikben a népiskolákra vonatkozólag meg van szabva, a gimnáziumok és akadémiákra vonatkozólag is érvényesüljön, melyszerint a tanárok által használt könyvek és kéziratok, a minisztériumhoz fölterjesztendők, nem foglalnak-e magokban állam-, alkotmány vagy törvényellenes tanokat: mi ezen követelést, szemben a magasabb tanintézetekkel, esetleg igen tágkörűnek látjuk, mivel a jelzett cél alatt nem mondjuk, hogy lappang, de lappanghat a tudományos törekvések szabadságának megszorítási szándéka is, a mit pedig a tanítási szabadság elve meg nem tűr. Egyébiránt a kinyomtatott tankönyveket a miniszter közegei által megszerezheti, évi tudósításainkból azok teljes címeit megolvashatván, s gimnáziumainkban a tanrenddel együtt a könyvek is ki lévén jelölve, az ellenőrzés egyáltalában nem nehéz. Más tekintet alá esnek már a kéziratok, mivel azok az írók magán tulajdonait képezik, s kérdéses, hogy van-e bárkinek is joga azon füzeteket felülvizsgálat végett bekövetelni, melyek a nyilvánosság előtt még nem forogtak?

A mi a „Pontozatok” azon követelését illeti, melyszerint a „miniszter oly felekezeti közép vagy felső iskolákat, melyeknek tanárai államellenes üzemekbe bonyolulnak, az illetékes törvényszék s királyi ügyészség közbejöttével megejtendő vizsgálat után, a vétkeseknek bizonyult tanárok elmozdítását a felekezeti főhatóságtól követelheti, s ha ezáltal a baj nem orvosolható, illető iskolákat egyidőre vagy véglegesen bezárathatja, ő Felségéhez teendő előterjesztés után;” miután ezen intézkedés minket mindaddig nem érinthet, míg magyar alkotmányos kormányzat alatt élünk, a hazaellenes irányú iskolák ellen pedig az államnak magát minden módon védenie kell: ez oly intézkedés, melyet elfogadunk, s melyet a majd megalkotandó közép és főiskolai törvénybe felveendőnek tartunk. Különben megjegyezzük, hogy meggyőződésünk szerint hibásan jár el a kormány, midőn nem magyar tannyelvű főgimnáziumokat a magyar korona területén megtűr, mivel ezek nemesak a nemzetiségi bujtogatás fő és legveszedelmesebb fészkei, hanem paedagogiai szempontból is képtelenségek, amennyiben magyar tannyelvű egyetemeinkre növendékeiket nem képesíthetik s így egy nagyszámu ifjúságtól megvonják azon lehetőséget, hogy Magyarország területén, esetleg mint államhivatalnokok alkalmazást nyerhessenek.

Végül a „Pontozatok”-ban arról van szó, hogy „joga legyen a miniszternek, ha szükségét látja, az iskolai alapítványokról évenkénti kimutatást kérni, szükség esetében az ügyiratokat és számadásokat bekövetelni, s ha az alapítványok esonkulást szenvednének, vagy veszélyben forognának, s a bajon a felekezeti főhatóságok útján segíteni nem lehetne, az ügy állásáról és az orvoslás módja iránt ő Felségéhez jelentést tenni.”

Miután ő Felségének legfőbb felügyeleti joga az 1790¹/₁. XXVI. törvényeik által ez irányban is biztosítva van, különös intézkedések szükségét nem látjuk. A mi az évenkénti általános számadások fölterjesztését illeti, ez ellen kifogást nem tehetünk, azonban a részletes számadások követelése szintén túlmegy azon jogon, melyet a legfőbb felügyelet fogalma megszab. Különben ez irányban maga az autonóm egyház saját érdekében intézkedni fog a lehető legcélszerűbb orvoslatról, a convent útján.

Mindezek után nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy amennyiben a „Pontozatok” több helyt, részint nyíltan, részint leplezetten, ezen rendelkezések egy tetemes részét úgy tüntetik fel, mint a különféle nemzetiségek ellen alkotandó óvó rendszabályokat: tiltakozunk azon felfogás ellen, mintha nekünk ezen rendelkezéseket épen ezért kellene elfogadnunk, s tiltakozunk az ellen is, hogy a nemzetiségekkel szemben, mi képezzük az állam fedezetét, s mi viseljük azon odiumot,

mely esetleg az állam rendelkezései folytán, egyik-másik nemzetiség részéről származhatnék. Miután az, hogy a törvények tiszteletben tartassanak a nemzetiségek részéről, egészen állami ügy, ne igyekezzék az állam a mi ref. felekezetünket, mint a saját előharcosait ezen téren elöretolni, hanem gondoskodjék arról, hogy a köztörvények áthágói érdemlett büntetésben részesüljenek.

Végül nem hallgathatjuk el azon óhajtásunkat, hogy bár már az állam és egyház közti viszonyok, a vallásszabadságról, kötelező polgári házasságról, közép és főiskolai ügyeinkről alkotmányos uton törvényhozásilag rendeztetnének; mivel azon controversiák, melyek jelenleg a félreértésekből erednek, csak ezen törvények megalkotása által enyészthetők el, s a szabad egyház a szabad államban csak ez uton lesz megvalósítható.

Egyházkerületünk közgyűlése a legnagyobb helyesléssel s elismerésének kifejezése mellett veszi tudomásul szuperintendens urnak a kérdéses ügyben erélyes előjáróink részéről tanusított maguktartására vonatkozó jelentését, s ugyanakkor teljes egészében s részleteiben egyhangulag elfogadja és magáévá teszi a bizottságnak alapos tanulmányon nyugvó, s a kérdést minden oldalról teljesen megvilágító és kimerítő dolgozatát; annyival is inkább, mert az mindnyájunk gondolatát, protestáns egyházunk elvitázhatlan jogait fejezi ki, s midőn annak jegyzőkönyvünkbe való szó szerint való beiktatását óhajtja, egyszersmind elhatározza, hogy az konventre menő küldötteinknek utasításul adassék, sőt a tesvéregyházkerületekkel is közöltessék; nem mulaszthatván el, természetesen, őszinte elismerésünket s köszönetünket is kifejezni e helyen, úgy a bizottság igen tisztelt elnökének, mint Kun Pál bizottsági jegyző urnak s mindazon tagoknak, kik e terjedelmes és alapos dolgozat létrejöttében s az azokban csoportosított adatok és elvek összeállításában közreműködésükkel részt venni szivesek valának.

17. Bemutattatott az egyházkerületi lelkészvizsgáló választmánynak folyó évi június 14—20. napjain, Sárospatakon megtartott lelkészi vizsgálatokról szóló jelentése, melynek előterjesztése szerint: a mindkét vizsgára jelentkezetteknek mindennemű bizonyítványai, már a vizsgát megelőzőleg, a jegyzői hivatal által beszédetvén, a szóbeli vizsga előtt részint otthoni, részint itt, zárt ajtók mögött, kellő felügyelet alatt készített dolgozatokat adván be, a kiadott tárgyakból írásbeli vizsgát tettek. Jelesen: a) az első vagyis bekebelezési vizsgát tevőknek kiadatott, otthon való kidolgozásra, theologiai értekezésül e kérdés: „Miként állott elő a monotheismus az izraelitáknál? egyházi beszédre pedig szövegül Filippi IV : 6. Itten, zárt ajtók mögötti kidolgozásra, papi beköszönő egyházi beszédre: Ján. 16 : 33. „E világon nyomoruságtok lészen, de bizzatok, én meggyőztem a világot:“ hittani értekezésre pedig e kérdés: „Miként s mikor állott elő az ugynevezett apostoli hitforma? b) A második vagyis lelkészképeségi vizsgát tevőknek otthon való dolgozatul kiadatott: egy urvaesoráját megelőző beszéd, pünkössti alkalomra. Itt, a vizsgát megelőzőleg, zárt ajtók mögött való dolgozatul: egy urvaesora után való agenda, II. Kor. VIII : 11. versében kifejezett gondolat alapján és egy keresztelési agenda, oly háznál történő keresztelés alkalmára, hol a lelkész kevéssel azelőtt temetett. Egyházi beszédre pedig Máté 10 : 34. v. „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békeséget bocsássak a földre. Nem azért jöttem, hogy békeséget bocsássak, hanem fegyvert.“ És egy másik dolgozatra e szöveg: Jakab II : 4. „Mi haszna vagyon, atyámfiái, ha valaki mondja, hogy hite vagyon, cselekedetei pedig nincsenek.“ E dolgozatok a vizsgáló-választmány tagjai közt kiosztatván, érdemileg megbíráltattak, s azokból az illető osztályjegyzékek, a vizsgáról szóló bizonyítványokba majdan leendő bevezetés végett, figyelembe vétettek. Ezek megtörténvén, a szóbeli vizsgálat az előre kitűzött napon megkezdett, a mikor a vizsgázók

a megállapított sorrendben, egyenkint a vizsgáló-választmány elé állottak, s mindennemű bizonyítványaik kivonatilag fölolvastatván, amennyiben azok kifogás alá nem estek, a kiszabott tantárgyakból, a törvényes szabályok kellő figyelemben tartása mellett, szigorúan megvizsgáltattak, s nyert osztályjegyzékeik úgy az egyes tantárgyakból, mint általánosan megállapítatván, azok a vizsgáról nyert bizonyítványaikba bejegyeztettek. Az ekként megtartott vizsgálat következő eredményt tüntetett elő: első vagyis bekebelezési vizsgát tettek: Rácz Gyula, végzett theologus, első; Kun Miklós, kellő készség hiányában visszautasított; Kaszonyi János, végzett theologus, első; Kozma Gedeon, végzett th., első; Zitás Bertalan, végzett th., első; Szabó András, végzett th., első; Kovács Frigyes, végzett th., kitünő; Kolos Barna, végzett th., első; Király István, végzett th., kitünő; Balogh Gyula, végzett th., kitünő; Halászi József, végzett th., kitünő; Király Antal, végzett th., első; Fejér Ambrus, végzett th., kitünő, Gere Lajos, végzett th., első; Gyurkó Barna, végzett th., első; Szakal István, végzett th., kitünő; Kádár János, végzett th., kitünő; Bodolai István, végzett th., első; Szük Endre, végzett th., első; Szabó Barna, végzett th., kitünő; Sarkadi Mihály pótvizsgálója az erkölestamból kielégítő osztályzattal; összesen 21 egyén. Második vagyis lelkészképességi vizsgát tettek: Szöllősy Ferenc, iskei helyettes lelkész, első; Kiss József, gagy-bátori segédlelkész, első; Futó János, cigándi sl., első; Ságghi Sándor, hamvai sl., kitünő; Kozma Antal, gercselyi helyettes lelkész, kitünő; Hézsér Emil, palkonyai sl., kitünő; Medve Pál, szepsii sl., első; Magyar Bertalan, minaji helyettes l., első; Pál Albert, tarcali sl., első; Kiss Gyula, aszalói sl., első; Kolozs-váry István, tocsvai sl., első; Komjáthy Gábor, kassai sl., kitünő; Órás Kálmán, bódvai sl., első osztályzattal; összesen 13. Ezek szerint első vagyis bekebelezési vizsgát tett 21; ezek közül kitünő osztályzatot nyert 8, első osztályzatot 12, visszautasított 1. Második vizsgát tett 13; ezek közül kitünő 4, első osztályzatu 9. Kik bizonyítványaik a választmányi tagok névaláírásával s hivatalos pecséttel ellátatva, kezeikhez vevén, a vizsgáló-választmánynak az elnökség által tolmácsolt áldás- és szerencsekívánatai mellett, további szent pályájukra elbocsáttattak.

A vizsga lefolyásáról, annak részleteiről szóló s a vizsgát tevők képesítési minőségét feltüntető eme jelentés tudomásul vétetik, s úgy ezen jelentés, mint a vizsgát tevők iskolai és másnemű bizonyítványaikat kivonatilag magában foglaló bővebb jegyzőkönyv, megőrzés végett, levéltárunkba tétetni határozatott.

18. Olvastatott az egyházkerületi népiskolai választmány folyó évi ápril hó 28-án, Miskolcon tartott ülésének jegyzőkönyve nyomán tett jelentése, melyben az egyházkerület kebelében levő iskolák anyagi és szellemi állapotát, az egyházmegyéből beküldött táblás kimutatások szerint, részletesen és kellő világosságban terjeszti elő. Jelentése végén pedig a népiskolaügy egyik és pedig legfontosabb akadályának tünteti föl a választmány azon körülményt, hogy a legtöbb esetben a tanítói állomásokat, képezdei készséggel bíró egyének hiányában, két-három gimnáziumi osztályt végzett egyénekkel kényszerülnek az egyházak betölteni, kik ennél fogva a tanítói hivatalra majdnem semmi képességgel sem bírnak. Ezen hiányon akként vél a népiskolai választmány, habár csak részben is, segíteni, hogy a sárospataki képezde tanárait, a főtiszteletű egyházkerület, habár közvetve is, figyelmeztetve a kényszerítő körülményekre, hívná föl, hogy a fölvételi és előhaladási képesség meghatározásánál, az egyházkerületünk által jótéteményezett képezdei növendékek iránt ne legyenek nagyon szigorúak, mivel a képezdeben némi ismeretet és gyakorlatot elsajátított tanító, habár a teljes mértéket meg nem üti is, mégis csak jobban megközelíti a célt, mint az, a ki a tanítói hivatal betöltésére szükséges ismeretek teljes hiányával lép a pályára.

Végül az iskolai adatok táblás kimutatásába szükségesnek lát a választmány még egy rovatot fölvetetni, melyben az lenne kitüntető, hogy az értelmes tanítás nélkülözhetlen kelleke, az elemző és szemléltető oktatásmód, gyakorlatban van-e az iskolában.

A mi a választmánynak, fölterjesztett jelentése végén, a képezdei készültséggel bíró egyének hiányán lehető segítségre vonatkozó javallatát illeti, hogy t. i. ne gyakoroltassék az államképezdében a fölvételi és előhaladási képesség meghatározásánál növendékeink iránt oly nagy szigorúság, mint eddig, ezt egyházkerületünk azon okból sem fogadhatja el, mert a képesítettség foka törvényileg is meghatározva lévén, az ellen mit sem tehetnénk; de bizonyos, hogy másrésről ezen képesítettséggel nem bíró s mégis tanítói oklevéllel csupán elnőzésből ellátott illetén tanítók, hiányos és mondhatni félszeg vezetése alatt, iskoláink sem a mai előhaladott tanulmányok, sem a törvény kívánalmainak meg nem felelhetnének. De ha könnyítve lenne is ott kedvünkért növendékeink képesítő szigorlatán, mi az államképezdei szigorú rendszernél már csak az intézet tekintélye és hitele érdekében is alig történhetnék meg, nyernénk talán több tanítót iskoláinkba, de felekezeti iskoláink, szegyenére egyházunknak, az állami s más felekezeti iskolákkal szemben, ijesztő arányban alászállanak, mivel egyszersmind magunkat csalnók meg. Nemesak, hanem elébb-utóbb az állam jogos és törvényes beavatkozó felügyeletét hoznák föl önmagunk ellen, mi aztán felekezeti iskoláinkra nézve a lét és nem lét kérdését idézné föl: ez pedig az egyházi és iskolai ügyek fölött szabadon rendelkező protestantismus célja soha nem lehet, mert így nem kevesebbet, mint a közoktatás ügyében eddig sértetlenül megtartott önkormányzati jogainkat áldoznók föl, s a nevelés nagy céljára már ma sokat áldozni tudó más felekezetűek mellett, önmagunkat megtagadva, a versenytéren messze elmaradnánk.

Az iskolai adatok táblás kimutatásába választmány által szükségesnek látott rovat fölvételét, a jelzett szempontból, egyházkerületünk szintén szükségesnek találja s annak bevezetését megrendeli.

19. Olvastatott az egyházkerületi főiskolai tanügyi bizottság 1879. évi június 23-án tartott ülése jegyzőkönyvének kivonata, 5 drb melléklettel a könyvraktár ügyében, jelesen:

a) Az 1-ső pont alatt, hogy a könyvraktár ügyében kinevezett bizottság, 1878. év augusztus 21-én és december 18-án tartott üléseinek jegyzőkönyveit, melyekben a könyvraktár állása, a nyomda forgalma van feltüntetve, valamint mindazon reformszabályokat, melyek ez ügyben tanügyi bizottság előtt szükségeseknek látszottak, elfogadta s azokat esatolmányokkal együtt jelen közgyűlésünk elé fölterjeszteni határozta. Ezen jegyzőkönyvben a többek között az új könyvraktárnok Kérészy István díjazását, illetőleg tekintve annak nem csekély munkát és bajoskodást igénylő több rendbeli teendőire s közelébb azon körülményre, hogy kiválóan az ő ügybuzgalmától fog függeni az egész könyvmonopolium szilárd fönnállása, továbbá remélhető emelkedése és virágzása: részére évenként 100 frt. szerény tiszteletdíj hozatik javaslatba. Ugyanez alkalommal, indítványkép fölterjesztetik egyházkerületünk elé, hogy Szinyei Gerzson is több évi önzetlen és buzgó könyvraktárnoki fáradozásainak méltánylatául, elismerés nyilvánítása mellett, egyszer s mindenkorra 100 frt. tiszteletdíjjal jutalmaztassék.

A fennebb címzett reformszabályokat illetőleg, kiemeli bizottság, hogy a könyvraktár-felügyelői állás hatáskörét oda véli kiterjesztendőnek, hogy a könyvraktárnok ne csak egyszerüen raktárkezelő, de a gazdasági választmány kebelében, az egész nyomdai forgalom ügyének előadója s mint ilyen, a nyomdának, illetőleg az egész nyomdaüzletnek, ide értve a papírfogyasztást is, úgyszintén a főbizományosi rendszernek is ellenőre legyen; e végre az egyházkerület által, szabályként megállapítandónak javasolja küldöttség, miszerint a könyvraktárnok kezénél kell lennie:

- 1) A nyomdai bérlet szerződés másolatának.
- 2) A nyomdai leltár másolatának.

3) Azon mintáknak, melyek szerint a nyomdász, a főiskolai nyomtatványokat előállítani tartozik.

4) A főbizományos szerződés-másolatának.

5) A főbizományos félévi számadása alkalmával kimutatott s készletben levő könyvek leltári másolatának.

6) A hozatott papirról szóló fuvarleveleknek.

Szükségesnek tartja továbbá az ez ügyben megbízott küldöttség, a felügyelet, illetőleg ellenőrködésre nézve, következő szabályok megállapítását:

a) A nyomdásznál kell lenni egy könyvnek, melyben a gazdasági választmány jegyzője aláírásával beirandó, hogy a gazdasági választmány az egyes könyvek kinyomatását mennyi példányban rendelte el?

b) A könyv-raktárfelügyelő, a nyomtatványoknak a nyomdásztól átvételével ezen könyvet alájegyzi.

c) A könyv-raktárfelügyelő az átvett könyvekről főkönyvet vezet s azt az átvétel alkalmával a nyomdászszal aláírattja.

d) A főbizományosnál az általa kivett könyvekről szintén napló tartandó, amazt a könyv-raktárnok, ezt a főbizományos ellenjegyzi.

e) A nyomdász és főbizományos számláját, illetőleg számadását elébb mindig a könyv-raktárfelügyelőnek kell kiadni átnézés végett.

f) A könyvön ki kell nyomva lenni a könyv kötetlen árának is; például: kötetlen 15 kr., kötve 22 kr.

g) Midőn a főbizományos számol, ugyanakkor a könyv-raktárfelügyelőjét is meg kell számoltatni,

h) A gazdasági választmány, nyomdai ügyben általában, mint a könyvnyomatás, könyv-raktári, főbizományosi ügy, papirhozatal sat., a könyv-raktárfelügyelő véleményének meghallgatása nélkül nem intézkedik.

Mindazon intézkedéseket, melyek a beterjesztett jegyzőkönyv és csatolmányai szerint, a könyvraktár állását, a nyomda forgalmát s ezek közül a legszükségesebb reformokat illetőleg eddigelé tétettek, egyházkerületünk örvendetes tudomásul veszi, s úgy a könyvraktárnoknak javaslatba hozott s évenként a raktári alapból 100 frttal leendő díjazását, mely díjazás mindig január 1-től veendi kezdetét, valamint Szinyei Gerzsonnak is, a könyvraktár körül tanusított szives fáradozásainak s buzgó tevékenységének elismerése mellett, a 100 frt. tiszteletdíjnak egyszer mindenkorra javasolt kiadását, ugyszintén a fölterjesztett jegyzőkönyvben hozott reformszabályokat is, minden pontjában teljesen és készséggel helyben hagyja, elfogadja s azonnali érvénybe léptetésüket s alkalmazásukat elrendeli; a leltárokat illetőleg, azon hozzáadással, hogy úgy a forgalomban levő, valamint a forgalomból már kiment könyvek leltárai, két-két példányban leendvén kiállítandók, azok egyike a levéltárba, másika az illető raktárnok kezeibe lesz leteendő.

b) A 2-ik pontban előterjesztetvén, hogy amennyiben az 1878-ik évi szeptember 22., 23., 24-ik napjain, Tisza-Nánán tartott egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyvének 55-ik pontja értelmében, Kovácsi Sándor, gimnáziumi vallástanár, a tanítóképezdei vallástanítás kötelezettsége alól, a gimnáziumi iskolaszék indokolt előterjesztésére, fölmentetett, s ezért ideiglenesen a főiskolai szénior bizatott meg a képezdei ifjak tanításával; minthogy azonban a tanítás ügye megkívánja azt, hogy a személyesere évenként ne történjék, indítvány folytán, elhatározandónak vélte tanügyi bizottság, hogy a képezdei vallástanítás ügye oly módon szabályoztassék, miszerint a helybeli ref.

egyház lelkésze mellé segédlelkész alkalmaztatván, a ki a képezdei vallástanítást heti 6 órán teljesítvén, ezért segédlelkészi díjul az egyháztól 100 frt., a vallástanításért az állam pénztárából 150 frtot, továbbá a ref. lelkésztől élelmezést, az iskolától pedig lakást kapjon. A 150 frt. díjazásra nézve megjegyeztetvén, hogy amennyiben az a képezdei vallástanításért az állampénztárából fizettetik, s jelzett összeg jelenleg a gimnáziumi vallástanár 1200 frt. fizetésébe számítatott be: ezentul oda beszámítható nem lévén, e hiány fedezetéről külön kelletik gondoskodni.

Továbbá óhajtanónak tünteti föl tanügyi bizottság, hogy a gimnáziumi vallástanár bizasék meg egy vallástanítási könyv megírásával, melyből a képezdei növendékek tanítása, a tanító részéről kötelezőleg lenne eszközendő.

A tanügyi bizottságnak mindezen javaslatai, illetőleg intézkedései jóváhagyatnak, s azonnal foganatba vétetni határozatnak. A vallástani kézikönyv megírását illetőleg pedig, szintén igen nagy fontosságú dolognak tűnven föl, hogy az időnkint változó s a képezdei vallástanítással megbizandó segédlelkészek kezébe oly tankönyv adassék, melyszerint a vallástanítás állandó irányban és modorban eszközölthetnék. egy ily vallástani kézikönyv előállításával az illető vallástanár bizatik meg, oly módon, hogy e tankönyv készítésénél szem előtt tartandó irányelveket s tanmódszert, az irodalmi körrel együtt megbeszélvén, igyekezék a szerző ennek nézeteit e célra fölhasználni, s tanművében értékesíteni. Mely ekként készített tankönyv szerint kelend aztán a vallástannak a képezdében az arra alkalmazandó s időnként netalán változás alá jövő segédlelkészek által állandóan s a tankönyv irányelveitől el nem térve előadatni.

20. Olvastatott a folyó évi tavaszi közgyűlésben, 73. e) pont alatt hozott határozattal, az Antalfi János által elsikkasztott 5356 frt. 29 kr. biztosítására, esetleg id. Katona Zsigmond pénztárnok ellen a fegyelmi nyomozat megtartására kiküldött bizottság jelentése, melyben indítványképen terjeszti elő, hogy mondja ki az egyházkerületi közgyűlés határozatilag, miszerint. idősb Katona Zsigmond főiskolai pénztárnokot az 5356 frt. 29 kr. Antalfi János által történt elsikkasztásánál nagymérvű hanyagság és gondatlanság terheli, s ezért tekintettel arra, hogy Antalfi János ezen összeg megtérítésére vagyoniilag képtelen, fegyelmi úton annak megfizetésére köteleztetik, s biztosítéki pénze a kár fedezésére előre is letartatik, s egyszersmind a gazdasági választmány a kártérítési per megindítására útasittatik s idősb Katona Zsigmond hivatalától elmozdittatik, s végre véleményezi, hogy határozza el az egyházkerület, hogy a sárospataki népbank mint szövetkezet ellen is, azon mulasztás miatt, melyet az elsikkadt betéti összeg kiadása körül, alapszabálya ellenére s a kereskedelmi törvénytől eltérőleg tanusított, kártérítési keresetét fentartja, azonban ezt a Katona Zsigmond elleni per kimenetele után fogja véglegesen elhatározni.

Indokolja a küldöttség ezen indítványát azzal,

hogy idősb Katona Zsigmond, főiskolai pénztárnok, vallomásában beismerte azt, miszerint az elsikkasztott 5356 frt. 29 kr. értékű népbanki betétkönyvet Antalfi Jánosnak 1876. év január 25-én egyszerű térítvényre kiadta;

hogy továbbá a pénztárnok azon állítását, melyszerint ezen térítvényt a betéti könyv helyett, a többi Horváth Mária-féle betéti könyvekhez elhelyezte s azt ottan bárki láthatta, igazolni nemcsak nem tudja, sőt ebbeli állítása nyilván ellenkezik Soltész Ferenc ellenőr azon vallomásával, hogy ő ama térítvényt soha a pénztárban nem látta és azon a pénztárnok által is elismert állításokkal is, hogy a számvevőszéknek a részletes betéti könyvek mutattattak elő;

hogy továbbá a pénztárnok abbeli előadása, miszerint ő ezen térítvényt az 1876. és 1877-ik évi számvevőszéken felmutatta s a térítvényből titkot nem csinált, a valóságnak meg nem felel, mert a számvevőszéki jegyzőkönyvben ennek semmi nyoma sincs, de el sem képzelhető, hogy a számvevőszék tagjai a térítvényt látva, az iránt határozott intézkedést ne tettek volna;

hogy továbbá idősb Katona Zsigmond elnézte azt, miszerint e népbanki nagyobb betétről szóló könyv 1876. év január 25-től egész 1877-ik év június haváig egy térítvény mellett Antalfinál legyen, jóllehet akkor már Antalfi sem igazgató, sem helyettes jogigazgató nem volt, s így semmi ürügye és címe nem lehetett többé a betétkönyv megtartására; jóllehet tudta azt is, hogy Antalfi anyagi ügyei igen zilált állapotban vannak, mégis ez ügyről felsőbbségének jelentést nem tett és bevárta, míg e szabálytalan üzelem mások által derítettik fel;

hogy végre a pénztárnok azon károkért, melyeket akár a pénztári kezelés hanyag vitele, akár szakmájának s teendőinek nem ismerése miatt, a rábizott ügyekben okozott kártérítéssel tartozik, a fennebbiekből pedig nyilván kiderül, hogy idősb Katona Zsigmond, ha nem is egyenes bűnös összejátszással, de megbocsáthatatlan elnézéssel, kimélettel s pénztárnoki teendői elhanyagolásával okozója volt annak, hogy Antalfi János az 5356 frtot elsikkasztotta.

Ezen ügyben egyházkerületünk, a küldöttség által 1—10, szám alatt beterjesztett nyomozati iratok felolvasása s beható tanácskozmány után,

a kiküldött bizottság által előterjesztett s a fennebb részletezett indokok alapján, következő határozatot hozott: hogy idősb Katona Zsigmond főiskolai pénztárnokot az 5356 frt. 29 krnak Antalfi János általi elsikkasztásánál nagymérvű hanyagság és gondatlanság terhelve, ezen összeg megfizetésére, illetőleg a főiskola teljes kártalanítására egyházi fegyelmi úton köteleztetik, s a gazdasági választmány útasítatik, hogy ellene az Antalfi elleni fenyítő ügy végbefejezése s Antalfi ellen a végrehajtásnak esetleg sikertelenül leendő megkísérlése után, a kártérítési pert a polgári bíróságnál indíttassa meg, fentartván egyszersmind jogát az iránt, hogy a sárospataki népbank ellen is megindíthassa kártérítési keresetét.

- 21.** Olvastatott idősb Katona Zsigmond főiskolai pénztárnok lemondó levele, melyben a főiskolánál 12 év óta viselt pénztárnoki állásáról lemond.

Közgyűlésünk idősb Katona Zsigmond ezen lemondását elfogadja azon fentartással, hogy a főiskola kártérítési joga ellene érvényben marad.

- 22.** Az idősb Katona Zsigmond lemondása folytán megüresedett főiskolai pénztárnoki hivatal betöltésének szüksége állván elő:

közgyűlésünk a számvevőszék jelenlévő tagjait, Kőrössy István és Mesko Sándor mint helyettes világi elnök elnökletük alatt a végett küldötte ki, hogy a pénztárnok és ellenőr fizetésének szabályozására vonatkozólag; továbbá a megválasztandó pénztárnok, esetleg ha az ellenőr választatnék meg, az ellenőr személye iránt tegyen még e gyűlés folyama alatt javaslatot.

- 23.** Mely határozat folytán, a küldöttség beadott jelentésében előadja, hogy Soltész Ferenc pénztári ellenőr előttük hajlandónak nyilatkozott a pénztárnokság elfogadására, s megválasztása esetén kész — addig, míg ezen hivatalt viseli — tanári nyugdíjáról lemondani, minek folytán tekintetbe véve azt, hogy nevezett a tanári kar is melegen ajánlotta, őt pénztárnoki hivatalra a küldöttség is ajánlja.

Ha már most Soltész Ferenc megválasztatnék, előáll a megválasztásával megüresedő ellenőri állomás betöltésének szüksége, melyre jelenleg alkalmas egyént ajánlani nem tudván a küldöttség, azt indítványozza, hogy az ideiglenesen, a jövő őszi közgyűlésig, egyik tanár által lenne betöltendő.

Jövőre az ellenőr fizetését a küldöttség 500 frtban javasolja megállapíttatni és mivel az ellenőri hivatalt a pénztárnokival egyenlő fontosságúnak tartja, indítványozza, hogy az ellenőr is köteleztessék fizetésének kétszeresét biztosítékul letenni.

Egyházkerületünk ezen javaslatokat elfogadván, mindenekelőtt Soltész Ferenc eddigi pénztári ellenőrt, a pénztári hivatalra elválasztja. Az ekként megüresedett ellenőri állomást, pályázat útján kívánja a jövő őszi közgyűlésben betölteni; felhívja azért az egyházmegyék espereseit, hogy egyházmegyéjükben a lehető legszélesebb körben tegyék nyilvánossá ezen hivatal üresedésben létét, s útasítsák a jelentkezni kívánókat, hogy kérvényeiket szuperintendensi hivatalunkhoz folyó évi augusztus végéig adják be.

Addig is azonban, míg ezen választás megtörténhetnék, az ellenőri hivatal viselésével, ideiglenesen, a jövő őszi közgyűlésig, Krüzselyi Bálint, akadémiai tanár bizatik meg, munkálkodásaért az eddigi ellenőri fizetés aránylagos részével díjaztatván.

A jövőbeli ellenőr fizetése 500 frtban állapittatik meg, tartozik azonban a megválasztandó ellenőr 1000 frtot cautio gyanánt készpénzben, vagy ovadékképes papirban letenni, vagy ezen összeget ingatlan birtokra leendő első helyeni bekebelezéssel biztosítani.

- 24.** A főiskolai pénztárnak, az ahoz szükséges okmányoknak, naplók és egyéb könyveknek idősb Katona Zsigmondtól leendő azonnali átvételével, s a megválasztott új pénztárnoknak leendő átadásával s minden egyéb az átvétel és átadás körüli teendők teljesítésével a főiskolai gazdasági választmány bizatik meg.

- 25.** Olvastatott a főiskolai gazdasági választmányi elnök jelentése, melyben:

a) arra kéri egyházkerületünket, hogy mivel a tápintézeti díjak három izbeni fizetése céliránytalannak bizonyult, határozza el az egyházkerület, hogy azok félvényként előlegesen fizetessenek le a tápintézeti ifjak által; továbbá, minthogy a bentlakó ifjak által fizetni szokott fapénz beszédési módja szintén céliránytalan, kéri annak megrendelését, hogy a 3 frt. fapénz az 5 frt. lakbérrel egyszerre előlegesen fizetessék be.

Közgyűlésünk a gazdasági választmány mindkét indítványát elfogadja, s ennél fogva a tápintézeti díjak befizetésére vonatkozólag elhatározza, hogy jövőre azok félvényként előlegesen szedessenek be; a fapénz fizetésére vonatkozólag pedig a szabályzatot úgy módosítja, hogy „a bentlakó ifjak az iskolai év elején fejenként 8 frtot fizetnek s ezért butorozott szobát és a fűtéshez fát kapnak.“

b) Kis Ferenc volt főiskolai gazdának, a főiskola ellen, a magtár és tápintézet ügyében támasztott követelésére vonatkozólag előterjeszti, hogy a követelő főiskolai gazda azon ajánlatot tette, miszerint követelésének eldöntése választott bíróságra bizassék, mely ajánlat elfogadását javasolja közgyűlésünknek, mivel a gazdasági választmány is igen célszerűnek látja ezen ügy békés kiegyenlítésének megkísérlését.

Egyházkerületünk folyó évi tavaszi közgyűlésében, 73. számú d) pont alatt hozott határozatával, ezen ügy megvizsgálását köldöttségre bizván, ezen előterjesztést ezen köldöttséghez teszi át, s egyszersmind utasítja gazdasági választmányt, hogy az egyezséget, addig is, míg ezen köldöttség összejönne, kísértse meg s az ügyet készítse elő, beleegyezését adván egyszersmind egyházkerületünk, hogy ha az ügy barátságos egyezséggel kiegyenlíthető nem lenne, annak eldöntése, a törvénykezési rendtartás 9. cím. III-ik fejezete szerint, összeállítandó választott bíróságra bizassék.

c) Jelenti, hogy Meczner Gyula, a Rozgonyi Mária-féle hotykai birtok vevője, a múlt évi tiszánánai őszi gyűlés 60. számú határozata értelmében, a 2000 frt. alapítványi tőkét a főiskolai

pénztárba befizette, s annak meghatározását kéri, hogy hol helyeztessék el ezen összeg, miután az alapítók által előterjesztett alapítvány-levél azon feltétele, melyszerint az aranyokban valamely biztos pénzintézetben gyümölcsöztessék, jelenleg nem kivihető.

Közgyűlésünk az említett 2000 frt. befizetését tudomásul vévén, utasítja a gazdasági választmányt, hogy ezen pénzösszeget ideiglenesen helyezze el valamely pénzintézetnél, e tekintetben véglegesen akkor fogván határozni egyházkerületünk, a midőn az alapítvány-levél megállapítva, helyesebben, a végrendelkező örököseivel a szerződés, a Tiszanánán, 1878. szeptember 22-én tartott közgyűlésben, 60. szám alatt keletkezett határozat értelmében, megkötve lesz.

d) Jelenti, hogy az egyetemes tanügyi bizottság tulajdonában lévő népiskolai könyvek kiadói jogának megvásárlása tárgyában a szerződés nem kötött még meg az egyházkerülettel. hanem bemutatja azon szerződés-mintát, melyszerint a gazdasági választmány egyedül hajlandó a jogügylet megkötésére; mely szerződés értelmében a sárospataki főiskola fizetne a négy ref. egyházkerületnek a volt tanügyi bizottságnak tulajdonát képező népiskolai könyvek kiadói jogának megszerzéseért, 2000 frtot, hanem ebből lennének levonandók a még ki nem fizetett írói díjak.

Egyházkerületünk, maga részéről úgy is mint eladó, úgy is mint a vevő, főiskola főfelügyelője, elfogadja ezen szerződést s felkéri szuperintendensünket, hogy ezt Ballagi Mór úrral, mint a tanügyi bizottság elnökével közölvén, az ő közbejöttével eszközölje ennek a többi társtulajdonos egyházkerületek általi elfogadását.

e) Soltész Jánosnak a népiskolák részére írt természetrajza, mely több mint 20 év alatt évenként legalább 2000 példányban elkelt s így a főiskolának nem megvetendő jövedelmet adott, mint a népiskolai tanterv keretébe többé már nem illő, az irodalmi kör által mással pótolgatott. Most már azon kérdés merült fel, újra nyomandó-e ezen könyv, vagy visszaszáll tulajdonjoga az íróra, illetve örököseire? mely kérdésben az irodalmi kör és gazdasági választmány közt nézetkülönbség lévén, ennek eldöntését kéri.

Miután Soltész János természetrajza elavult, népiskolai tantervünkbe be nem illő s az irodalmi kör által már mással pótolgatott is: az főiskolánkban többé nem nyomatik, s kijelentetik, hogy az a mi népiskolánkban többé taníttatni nem fog.

26. Indítvány tétetett az iránt, hogy mivel az 1879. évi főiskolai költségelőirányzatban már magában 1200 frt. hiány mutatkozik, s tavaszi közgyűlésünk az előirányzaton kívül tetemes kiadás felvételét határozta el; időközben elemi csapások folytán a bevételi előirányzat több pontjában megváltozik úgy, hogy ezen csapások megközelítőleg 4—5000 frtal fogják a hiányt szaporítani és így a deficit a folyó évben oly magas összegre fog rúgni, hogy azt csak rendkívüli módon lehet fedezni: nehogy a főiskola közigazgatása fennakadjon, vagy aztán, ha netalán tőkék költetnének el, a kezelő személyek vádoltassanak, gondoskodják egyházkerületünk ezen hiánylat fedezéséről.

Egyházkerületünk csak akkor intézkedhetik alaposan a hiánylat fedezéséről, midőn annak mennyiségéről és mikénti előállításáról biztos adatokkal bír, jelenleg pedig még arról sincs biztos tudomása, hogy a nagymérvű vizáradások s egyéb elemi csapások mily mérvben fogják megváltoztatni főiskolánk bevételi előirányzatát; azért oda utasítja a gazdasági választmányt, hogy lehetőleg pontosan mutassa ki, miből állott elő a deficit s mennyi azon hiánylat, melynek fedezéséről gondoskodni kell, egyszersmind adjon javaslatot az iránt is, honnan lehetne az előállandó hiányt fedezni, s ezen munkálatát adja be a főiskola anyagi ügyei rendezésére a múlt tavaszi közgyűlésünkből kiküldött bizottsághoz, mely bizottság azt átvizsgálván, saját véleményével együtt terjeszse be jövő őszi közgyűlésünkre.

27. Csider Károly, mint a déteri és ajnácskői birtokfelügyelő bizottságának elnöke, beadja ezen birtokra vonatkozó jelentését, melyben előadja, hogy a déteri és ajnácskői birtokok bérlete 1879. év április 1-én lejárt. A bizottság ugyan még jóeleve, 1878. évben, egy bérletfolytatási ajánlatot eszközölt ki Károlyi János volt bérlőtől s javasolta annak elfogadását. A tiszánánai gyűlésen azonban kimondatott, hogy a bérbeadás hirlapilag közzététessék s csak ha kedvezőbb feltételek mellett más bérlő nem jelentkeznék, adassék meg a felhatalmazás a bizottságnak, Károlyi Jánossal a szerződés megkötésére.

Ezen határozat folytán a bérbeadás köröztetett ugyan, Károlyi János azonban magát ígérete alól felmentettnek tartván, a bérlettől visszalépett. Így, hogy a birtok teljesen gazda nélkül ne maradjon, a kényszerhelyzet nyomása alatt, megkötötte a megerősítés végett bemutatott haszonbéri szerződést, Komáromy Antal eddigi alhaszonbérlővel, mely szerződés legalább biztosítja a tulajdonosok azon jogát, hogy a birtokot bármikor eladhatják.

Jelenti továbbá, hogy a volt bérlővel, Károlyi Jánossal, szintén összeszámolt, s neki 530 frt. haszonbér hátraléka befizetésére, folyó évi szeptember 20-ig adott halasztást, egyszersmind tőle a birtokot leltár mellett átvette s az új bérlőnek átadta, mely leltárakat s a Károlyi Jánossal való összeszámolást feltüntető iratot hasonlólag beterjeszti.

Végre tudatja, hogy egyházkerületünk, Tiszánánán keletkezett határozata értelmében, a birtok eladását is fogamatba vette. Jelentkezett nála vevőül a „Csetnekvölgyi Concordia vasgyártarsulat,“ illetőleg tulajdonosa, a Sárkány család. Azonban ezek később vételi szándékuktól elállván, az eladás eszközölhető nem volt.

Ezen jelentés, csatolmányaiival együtt, a főiskolai gazdasági válaszmánynak véleményezés végett kiadatván, a választmányi elnök és jogigazgató beadott jelentésükben hangsúlyozva azon kényszerhelyzetet, melynélfogva ezen birtok a jelen körülmények között kedvezőbb feltételek mellett bérbeadható nem volt. üresen pedig az elpusztulás veszélye nélkül nem hagyható; továbbá azt, hogy az eddigi zsellérségi szolgálmányok elmulasztásából s a beruházásokból támasztott követelések ezen szerződés által megszüntetve lettek s az eladási jog nyilván fentartatott: véleményezik, hogy azon feltétel mellett, ha ezen bérszerződést Komáromy Antal bérlő neje is egyetemleges kötelezettséggel aláírja, hagyja jóvá egyházkerületünk, s egyszersmind kérje föl Csider Károlyt s általa a kezelő bizottságot, hogy a folyó évi július 20-án lejárandó félévi haszonbér, valamint a Károlyi Jánosnál szeptember 20-án lejárandó régi bérhátralék behajtása és biztosítása iránt, annak idején minden törvényes lépéseket tegyen meg.

Indítványozzák továbbá az egész birtok, úgyszintén külön az erdő fájának eladását.

Egyházkerületünk a Csider Károly megbízottunk által, Komáromy Antallal kötött haszonbéri szerződést elfogadja és megerősíti, azonban azon feltétel alatt, hogy azt bérbevevő neje is, egyetemleges kötelezettség mellett aláírja. Egyszersmind megbizza Csider Károlyt és általa ezen birtok kezelő bizottságát, hogy a július 20-án lejárandó félévi haszonbér, úgy a szeptember 20-án Károlyi János által fizetendő hátralékos bérösszeg biztosítására és behajtására minden szükséges lépéseket tegyen meg s azokat esetleg perrel is hajtsa be.

Ragaszkodik továbbá ezen birtok eladására vonatkozólag, eddig keletkezett határozataihoz s annak kiviteli módozatára nézve határozza, hogy mind magának a birtok állagának, mind a birtokon lévő famennyiségnek eladására vonatkozólag, a vállalkozni szándékozók által zárt ajánlatok (Offertek) tétessenek, mely akár magára a birtok állagára, akár a fára, akár esetleg mindkettőre teendő zárt ajánlatok, a főiskolai gazdasági válaszmány elnökéhez lesznek beadandók, mivégből ezen intézkedés kellőleg közhírré teendő.

Mindezen intézkedésről a társtulajdonos ungi egyházmegye — a haszonbéri szerződés másolatának áttétele mellett — hozzájárulás végett, értesítettik: elvárván egyházkerületünk az ungi egyházmegyétől, hogy ezen intézkedések foganatosítása elé akadályokat gördíteni nem fog.

Egyszersmind nem mulaszthatja el egyházkerületünk, hogy a kezelő bizottságnak, illetőleg annak elnöke Csider Károly úrnak, köszönetét ki ne fejezze azon buzgalomért, melylyel ez ügy lebonyolításában fáradozik, a melynek amidőn jegyzőkönyvileg ad kifejezést, ujlag felkéri Csider Károly urat, s általa a kezelő bizottságot, hogy ezen birtok kezelésére továbbra is felügyelni sziveskedjék, a főiskola és az ungi egyházmegye érdekében minden lehető tegyén meg.

- 28.** Molnár Lajos, I. gimnáziumi osztálybeli tanár, hivatkozván a két évvel ezelőtt azon kötelezettség mellett történt tanárrá választatására, hogy két év lefolyása alatt szerezzen magának középtanodai tanári oklevelet, addig pedig tanári fizetése nem a rendes 1200, hanem 1000 frt. leend. Most tisztelettel jelenti, hogy e tanári vizsgát letette, s erről nyert oklevelét bemutatván, azon kérelemmel járul egyházkerületünk elé, hogy önképzése, de egyszersmind a főgimnázium tekintélyének emelése érdekében tett számos költségei fedezéséhez járulni kegyeskedjék, azon határozatával, hogy utalványozza számára tanárvizsgája első részének sikeres letétele óta, 1878-ik év június hó 1-től a rendes tanári fizetést.

Egyházkerületünk azon eddig gyakorlott intézkedéseivel hiven és következetesen, melyszerint, ha önnevelte fiát akarta főiskolájában tanárral alkalmazni, segélyt nyújtott arra, hogy az illető magát vagy külföldön, vagy hazai egyetemünkön képezze: Molnár Lajosnak előterjesztett kérelmét akként kívánja teljesíteni, hogy az ily célra rendeltetett Bárczay-féle alapítvány kamatját neki egy évre kiadatni rendelje, oly módon, hogy ha annak élvezésére már talán mások előjegyezettek volna, ő azt az előjegyzettek szerint sorrendben kaphassa meg; ha pedig előjegyzések nem volnának, azonnal adassék ki számára.

- 29.** Dr. Lengyel Endre, a gazdasági választmányi tagságról, melyet 3 év óta viselt, lemondván, kéri helyét más választandó taggal betölteni.

Ismeretes lévén dr. Lengyel Endre urnak főiskolánk ügyei körül kiválóan tanusított buzgó tevékenysége, őt közgyűlésünk ezen bizalmi hivatal megtartására továbbra is fölkérte, de körülményei indokolásával, lemondása mellett szilárdul megmaradván, csupán annyi ígéretet tett, hogy míg e tekintetben a főiskolai felsőség más egyén megválasztatása iránt magát kellően tájékozhatná, ezen hivatalát rövid időre, legfeljebb is ez évi szeptember hó végén tartandó őszi közgyűlésünkig megtartja. Mely ígérete s följajánlkozása szives köszönettel fogadtatván, új tag választatása iránt intézkedés tétetni határoztatott; gazdasági választmány bizatván meg, hogy e helyre alkalmas egyént hozzon javaslatba.

- 30.** Őzvegy Csillay Józsefnő megújítja azon már régebben fölterjesztett kérelmét, hogy a főiskola birtoka közvetlen szomszédságában levő háza alatt húzatott s épületeiben sok kárt okozó sáncokat, a főiskolai előjáróság már csak orvos-rendőri tekintetből is megvizsgáltatni, s annak tarthatatlanságáról meggyőződván, a viznek a kerten keresztül tovább, illetőleg elvezetése céljából, a sürgős-gelt intézkedéseket elrendelni és foganatosítani kegyeskedjék.

Főiskolai gazdasági választmány, mely ezen ügy elintézésével már régebben megbizott, ujlag megbizatik, hogy kérelmező kívánságához s a körülményekhez képest, ebbeli panasza lehető elenyésztetése céljából, hatályosan intézkedjék.

31. A sárospataki irodalmi kör, ide nyújtott fölterjesztésében, hivatkozván azon tapasztalatára, hogy a régibb alapszabályok nem minden tekintetben felelnek meg a kör működési céljainak, azért szükségesnek látta azoknak, különösen az ügykezelésre vonatkozó pontjait módosítani, mely módosításokat midőn megerősítés végett fölterjeszti, egyszersmind tisztelettel kéri az egyházkerületet, hajtaná végre ama többször meghozott határozatát, hogy népiskoláiban kizárólag az irodalmi kör által kiadott tankönyvek használtassanak, amennyiben t. i. ilyenek már előállítottak volna, vagy a jövőben előállíttatnának; továbbá foganatosítsa ama szintén kimondott határozatát, hogy az évenkénti canonica vizitációk járjanak utána s tegyék jegyzékbe, mely egyházak iskoláiban használtatnak tankönyveink, melyekben nem? följegyezvén egyszersmind az okokat is, melyek a használatot eddig gátolták vagy gátolják. Sőt a közcélra való tekintetből, nagy örömmel venné az irodalmi kör, ha az egyházkerületbeli népiskolák részéről jöhető mindennemű megjegyzések, panaszok tankönyvei iránt, a canonica vizitáció jegyzőkönyveiben helyet foglalnának, s ezek az egyházkerületi tanügyi bizottság gyűléseiben mindenkor tárgyalatnának. Hogy pedig az egyházkerület tanügyi bizottságának, s így az összes népiskolák véleménye tankönyveink irányában, mentül gyorsabban és biztosabban az irodalmi kör tudomására jusson, nevezett kör szükségesnek látta, hogy egy általa kijelölt tagja, az egyházkerületi tanügyi bizottság rendes tagjává is kineveztesse, s végül, hogy megadatnék a körnek, hogy a szuperintendensi hivatallal közvetlenül levelezhessen.

Egyházkerületünk meg levén győződve a felől, hogy az irodalmi kör által, különösen az ügykezelési szabályokon tett s ide fölterjesztett módosítások, jelentékeny mértékben fogják gyorsítani a kör működését, s a szükséges tankönyvek kiállítását, a módosításokat elfogadja s az alapszabályokat ilyen alakjában ezennel megerősíti; készségesen tesz egyszersmind eleget a kör fentebb elsorolt összes kérésének is, s helybenhagyja, hogy a kör magát az egyházkerületi tanügyi bizottsági gyűléseken egy tag által állandóan képviseltesse: a szuperintendensi hivatallal közvetlenül levelezhessen, az általa kiadott tankönyveknek, népiskoláinkban való kizárólagos használatára vonatkozólag, eddigelé több ízben hozott határozatait pedig nemcsak továbbra is fentartja, hanem azokat ez alkalommal azzal egészíti ki, melyszerint utasítja az esperesi hivatalokat, hogy felelősség és számadás terhe alatt, kötelezzék a canonica vizitációt arra, hogy pontosan járjanak utána s kimerítő adatokat adjanak jegyzőkönyveikben, egyházankint arra vonatkozólag: vajjon a tanrend szerint kiszabott s saját kiadásu könyveink alkalmaztatnak-e népiskoláinkban, s név szerint nevezék meg azon egyházakat, melyekben talán nem a mi kiadásu könyveink használtatnak; nem mulaszthatván el, ebbeli rendelkezésünk alkalmából, ujabban is fölkérni magát az irodalmi kört is, hogy mindent kövessen el arra nézve, hogy a még szükséges, de eddigelé hiányzó tankönyvek minél előbb előállíttassanak s a közhasználatnak átadassanak.

32. A sárospataki főiskolai tanügyi bizottság, ez évi június hó 20-án tartott gyűlése jegyzőkönyvének 1-ső számú pontjában, a gimnáziumi szék múlt évi szeptemberben tartott gyűlése egyik hozzá áttett jegyzőkönyvi pontjára vonatkozólag, a midőn örvendezve vesz tudomást a gimnáziumi növendékek létszámának emelkedéséről, nem késik egyházkerületünk előtt is kijelenteni, hogy osztja azon aggodalmakat, melyek a gimnáziumi szék előtt, az alsóbb osztályok tulságos népessége miatt, a tanítás sikerének veszélyeztetésére nézve felmerültek. A baj orvoslásának ohajtott eszközlése azonban, mely egyelőre, avagy csak egy párhuzamos osztály felállításával is célozva van, oly feladat lévén, mely nem csekély áldozatot igényelvén, különösebben érinti a főiskola anyagi viszonyait: tanügyi bizottság a gimnáziumi szék által jelzett nagyfontosságú körülményt az egyházkerület figyelmébe ajánlja, s a gimnázium alsóbb osztályaiban a párhuzamos osztályrendszernek, a körülményekhez képest eszközölhető életbeléptetését, az első szükséges reformok közzé sorozandónak tartja.

Egyházkerületünk maga is régóta ismeri a sárospataki főiskola gimnáziumi alsóbb osztályaiban létező, eme sok tekintetben gátló körülményt, s legégetőbb szükségéi közé is sorozza annak minden lehető módon való megszüntetését; legnagyobb sajnálatára azonban, épen a jelen csapásos években, mit sem tehet ez irányban: mihelyt azonban a körülmények engedik, mindent el fog követni arra nézve, hogy a kivánt párhuzamos osztályok, a mutatkozó mérték arányában, annak idejében keresztülvitessenek és életbeléptetessenek.

- 33.** Ugyanazon tanügyi bizottság, ugyanazon gyűlése jegyzőkönyvének 2-ik pontjában, megerősítés végett terjeszti fel a sárospataki gimnáziumi szék által, a magántanulók vizsgálatának szabályozása tárgyában készített előterjesztését, azon módosítást ajánlván, hogy e szabályzat 3. pontjához ez tétessék: „az osztályösszevonást, a gimnáziumi szék indokoltan előterjesztett javaslata alapján, mindenkor a tanügyi bizottság engedélyezi;“ továbbá a 12-ik ponthoz ezen pótlék iktatandó: „az illető iskolai hatóság engedélye nélkül, s az e tekintetben való viszonyosság joga fentartatik;“ sőt ugyanezen ponthoz csatolandó még: „a magántanulók érettségi vizsgáin a tanügyi bizottság magát legalább két tagja által képviselteti.“

A magántanulók vizsgálatának szabályozása tárgyában benyújtott törvények, a tanügyi bizottság által ajánlott módosításokkal, illetőleg hozzátételekkel, ezennel megerősítetnek, s azoknak pontos és szigorú megtartása és alkalmazása, a gimnáziumi igazgatóságnak meghagyatik. A jelen határozattal megerősített szabályzat szóról szóra a következő:

1. A ki, mint magántanuló, a sárospataki ref. főgimnáziumban bármely osztályból vizsgálatot akar állani, évenként vagy félevenként előre tartozik jelentkezni. A jelentkezés akép történik, hogy a tanuló az iskolai év, vagy félév elején, folyamodványt nyújt be a gimnáziumi székhez. E folyamodványban, melyhez a megelőző osztályról, illetőleg megelőző iskolai félévről, hiteles előmeneteli bizonyítvány s esetleg szülője vagy gyámja által kiállított tartózkodási bizonyítvány, vagy nagykorúság esetére, közhatóság által kiállított tartózkodási vagy szolgálati bizonyítvány csatolandó, kellő alapossággal kifejtendők azon okok, melyek a folyamodót arra kényszerítik, hogy a tanfolyamot azon osztályban, melyből az iskolai év vagy félév végére magánvizsgálatért folyamodik, mint magántanuló folytassa. Ha a tanuló még nem teljeskorú, a folyamodványhoz az illető szüleinek vagy gyámjának írásbeli nyilatkozata is csatolandó, melyben beleegyezésüket nyilváníják ahhoz, hogy a folyamodó, mint magántanuló folytatja a gimnáziumi tanfolyamot.

2. Ha a gimnáziumi szék, a benyújtott folyamodvány s a mellékelt okmányok alapján, a folyamodót magántanulólul bevehetőnek nyilváníja, a gimnáziumi igazgató a folyamodványt s a mellékelt okmányokat, melyek alapján a gimnáziumi szék azon nyilatkozata történt, az igazgatói levéltárban elhelyezi, s a folyamodót a rendes nyilvános tanulók anyakönyvébe bevezeti, a jegyzetek rovatában azon megjegyzéssel, hogy „magántanuló.“

3. Az osztályösszevonást, a gimnáziumi szék indokoltan előterjesztett javaslata alapján, mindenkor a tanügyi bizottság engedélyezi.

4. A magántanuló, az igazgatói anyakönyvbe való beiratása után, köteles a sárospataki ref. főgimnáziumban elfogadott tanrendszerhez minden tekintetben alkalmazkodni, ugyanazon tankönyvekből s a tananyagból teljesen ugyanazon terjedelemben készülni, mint a rendes nyilvános tanulók.

5. Azon magántanuló, ki a rendes tanórákat látogatja, a rendes nyilvános tanulókat kötelező fegyelmi és rendtartási törvények alatt áll.

6. A félévi magánvizsgálatok január 4 utolsó, február 4 első napján, s az iskolai év végén, a közvizsgálatok ideje alatt, végül szeptember hó 1—4. napjain történnek.

7. A magántanuló, szóbeli vizsgálatra való bocsátása előtt, zárthelyi írásbeli vizsgálatot áll mindazon tantárgyakból, melyekből a rendes nyilvános tanulók.

8. A szóbeli magánvizsgálat a gimnáziumi igazgató elnöklete alatt, azon osztály összes tanárai előtt, mégpedig azok együttes jelenlétében történik, melyekből a tanuló magánvizsgálatot áll.

9. A szóbeli magánvizsgálatra minden tanár beadja az elnöklő igazgatónak azon tananyag összes tételeit, melyet saját tanóráin a rendes nyilvános tanulóknak, az iskolai év folyamán tanított.

10. A szóbeli vizsgálatról, az egésznek menetelét hiven visszatükröző jegyzőkönyv vezetetik. Ezen jegyzőkönyvben megjelöltetik a tantárgy, tananyag; elősoroltatnak azon kérdések, melyek a vizsgálatot álló tanulóhoz intéztettek, azon célból, hogy annak a megjelölt tananyagban való jártassága kellőleg kitűnjék.

11. A szóbeli vizsgálat befejeztével, az elnöklő gimnáziumi igazgató a vizsgálaton közreműködik, s azon jelenlevő tanárokkal együtt állapítja meg az érdemjegyeket, a magántanuló által készített zárthelyi írásbeli dolgozatok s a szóbeli vizsgálatról felvett jegyzőkönyv alapján. Kétes esetben szavazattöbbség dönt.

12. A ki más tanintézetnél, mint rendes tanuló végezte be a VIII. osztályt, itt érettségi vizsgálatot nem állhat, az illető iskolai hatóság engedélye nélkül, s az e tekintetben való viszonyosság joga fentartatik. A magántanulók érettségi vizsgáin a tanügyi bizottság magát legalább két tagja által képviselteti.

13. Az írásbeli zárthelyi dolgozatok, a szóbeli vizsgálatról felvett jegyzőkönyvvel együtt, az igazgatói levéltárban helyeztetnek el.

14. A magántanuló az igazgatói anyakönyvbe való beiratásért fizet 2 frtot; ugyanekkor a főiskolai pénztárnál a köztandíjt lefizeti. A magánvizsgálatért, a vizsgálat megindítását megelőzőleg, a gimnáziumi igazgatónál lefizet 40 frtot, ezenfelül a főiskolai szépművészeti muzeumra 2 frtot. A vizsgálat befejezése után, a bizonyítvány kiállításáért fizet a gimnáziumi igazgatónál, közönséges előmeneteli bizonyítványért, 3 frt. 15 krt., érettségi bizonyítványért 6 frt. 50 krt.

34. Zombori Emőd, rajztanár, egyik korábban nyert megbízatása szerint, beadván a Dunántul való testvéregyházkerület által készített és hozzánk is áttett „irkapéldányok“-ra vonatkozó észrevételeit.

Azok tudomásul vétetnek.

35. A köziskolai szék folyó évi június 24-ik napján tartott ülése jegyzőkönyve 7-ik pontja szerint, azon indítványról tétetett jelentés, hogy egyfelől az országos középtanodai tanáregylettel, másfelől a protestáns tanári testületekkel való üdvös összeköttetés föntartása céljából, az országos középtanodai tanár-egyletnek Debrecenben, s ezután nyomban a tiszántuli ref. középiskolai tanáregyletnek Holdmező-Vásárhelyen, folyó évi július hóban tartandó gyűlésére, a tanári kar saját kebeléből képviselőket küldjön. Mely indítvány elfogadtatván, e célra egyszersmind kérelmezi, hogy ezen tanár-egyleti gyűlésekre főiskolánk részéről a meghívás esetében küldendő két tag részére a szükséges utiköltség szavaztatnék meg.

Eddigi szokásainkhoz hiven, a célbavett tanár-egyleti gyűléseken főiskolai tanári karunk képviseltetését, a protestáns tanári testületekkel való üdvös összeköttetés föntartása céljából, egyházkerületünk helyesli és jóváhagyja, s ennek előmozdítására a kiküldendő képviselők utiköltségei fedezéséről már eleve is gondoskodván, a kellő összeget azoknak szabad rendelkezésére bocsátja.

36. Fejes István, mint a célbavett országos énekreform ügyében egyházkerületünk részéről megbízott választmány elnöke, jelentését terjeszti föl az iránt, hogy a dunamelléki egyházkerület ez ügyben velünk közlött javaslatát nevezett választmány megvitattván, némi módosításokkal és észrevételekkel az énekügy megoldása alapjául elfogadhatónak ismerte el, s közölvén ezt a conventi ülések alkalmából az egyházkerületekből az énekügyi küldöttségeknek ott jelen volt tagjaival, ezen tagok, tüzetes megbeszélés után, egy oly javaslatban állapodtak meg, mely az erdélyi és magyarországi énekes-könyvek egyesítése mellett, az egész énekügy reformjának célszerű alapjául szolgálhatna.

Ezen javaslatot tehát nevezett választmányi elnök idezárva beterjeszti, azon hitben lévén, hogy ez jelenleg nem tekinthető egyébnek, mint tanulmánynak, és ha annak kivitele kellő bírálat után szükségesnek és célszerűnek mutatkoznék, akkor mindenekelőtt azon közegről, illetőleg testületről kellene gondoskodni, melynek az egész ügy keresztülvitele kezébe adatnék, ha pedig azt az egyházkerület még halaszthatónak tartja, akkor fentartható volna annak elintézése, azon időre, midőn az egyházkerületek közt a kölcsönös érintkezés állandó alakja bármikép is megtaláltatik és megállapítottatik. Mely két esetből, ha a sürgősebb intézkedést kívánná az egyházkerületi közgyűlés, akkor, azon említett intézkedő testület legcélszerűbben s nagyobb és újabb költség nélkül a conventi tagokból volna megállapítható oly módon, a mint már eddig is hivatalos színezet nélkül megalakult. Ezen testület mindenestre igénybe venné az egyházkerületi küldöttségek működését is bírálatra, véleményadásra, de az egész ügyet az vezetné, és midőn azon pontra jutna, hogy egy részletes és szakértő bírálaton átment munkálatot bírna, azt végleges jóváhagyás végett az egyház kerületek elé terjesztené s jóváhagyás esetén, mint az eddigi énekes-könyvvel is történt, most már az 5 egyházkerület számára kinyomatná.

Egyházkerületünk jelenben is, az 1877. évi fent idézett közgyűlése jegyzőkönyve 16. pontjában hozott határozata szellemében, tekintetbe véve azt, hogy azóta a magyarországi testvéregyházkerületeken kívül még az erdélyi egyházkerület is ohaját nyilvánítja a csatlakozáshoz, tehát elmondhatni, hogy ez ügyben már most egyetemes megállapodás mutatkozik kilátásban: azt látja szükségesnek, hogy az egyházkerületünk részéről kinevezett énekügyi választmány mielőbb összejöven, az eddigi alapon vigye tovább működését, megállapítván az irányelveket, hogy az énekügy fölött majdan véglegesen határozó egyetemes összejövetelnél kész előmunkálat álljon rendelkezésére. A testvéregyházkerületek pedig fölhivandók lesznek az iránt, hogy a legközelebbi convent alkalmára kinevezett képviselőik közül azokat, kik az énekügyben is meg vannak bízva s kik ott jelen leendenek, utasítsák, miszerint ott énekügyi bizottsággá alakulván, egyházkerületünknek e szellemben utasított képviselőivel együtt, igyekezzenek ez ügyben kölcsönös megállapodásra jutni, s egy egyetemes használatra szánt énekes-könyv létesítésére összehatóan közreműködni. Ezen határozatunk a testvéregyházkerületekkel közlendő.

37. Kochmeister Frigyes, a protestáns országos árvaegylet elnöke, ezen egylet állásáról szóló múlt évi jelentését közölvén szuperintendensi hivatalunkkal, kéri az egylet lehető pártfogoltatását.

Amennyiben ezen jótékony egylet egyházkerületünkben is már eddig több árvákat vett föl ápoló gondjai alá s így méltán igényt tarthat gyámolító pártfogásunkra: ezen ügy az esperesek figyelmébe melegen ajánltatik, miszerint kövessenek el mindent ezen protestáns árváink ügyét fölkaroló jótékony egylet gyámolítására; mert egyéb erkölcsi eszközök között kiválóan alkalmasnak és célravezetőnek mutatkozik azon mód, hogy a növendékek hitbeli erősítése s más családi vagy iskolai ünnepélyek alkalmával a lelkészek, tanítók és nevelők által buzdítottassanak, s gyakoroltassék

erkölesi hatás, a jótékonyagra már természetl is hajlandó ártatlan gyermekek fogékony szivére, hogy szerencsétlen kis társaik szánandó sorsa iránt részt venne s általában ezen egyletnek időnként valami pénzbeli adományyal lehető fölsegélésére lelkesüljenek.

- 38.** Olvastatott a miskolci ref. egyháznak, Soltész Nagy Albert, segédfőgondnok által benyújtott folyamodványa, melyben emlékeztette egyházkerületünket ama korábban tett ígéreterre, hogy ha a kebelében levő főgimnázium szervezése és a célbavett építkezések megkezdetnek, kegyes leend részére segélyről gondoskodni; kéri, hogy minthogy az építkezést nevezett egyház még e nyári szünidő alatt eszközölni akarja, méltóztatnék részére egy bizonyos összeget megszavazni s azt mielőbb kézhez juttatni.

Egyházkerületünk be akarván váltani a miskolci egyháznak. miveltségi törekvéseinek előmozdítása végett tett ígérétét, a célbavett építkezésekre, a tűzkárbiztosítási díjakból, az intézet részéről egyházkerületünknek visszafizetett 20 percentből, a jelen évben bejövő összeget ajánlja fel s utalványozza; azon, minden ilynemű, részéről tett segélyezésnél szokásos meghagyással, hogy ha az építkezések bevégeztenek, kimerítő jelentés adassék be az e célra nyert mindennemű segély miként való fölhasználásáról.

- 39.** Tárgyaltatott Sebők Károly, nagy-kinizsi ref. lelkésznek, a közte és Láng Lajos, volt nagy-kinizsi tanító között, haszonbérleti ügyben támadt viszálykodásban, az abauji egyházmegye által hozott határozat ellen benyújtott fellebbezése.

Az abauji egyházmegyének e vitás ügyben hozott határozata, indokainál fogva helybenhagyatik és megerősítettik.

- 40.** Olvastatott özvegy Gönczy Sámuelné, néhai Sárkány Pál, volt nyirii lelkész leányának folyamodványa, melyben kéri, hogy a nyirii lelkészi jövedelemnek, a szükösi pénztárt illető része neki adassék.

Folyamodó kérelme, rendszabályainkba ütköztvén, az nem teljesíthető s felhivatik az abauji egyházmegye, hogy pontosan felszámítván a szükösi pénztárt illető részletet, a megállapított összeget, annak idejében, illő helyére szolgáltatassa be.

- 41.** Szóba hozatván, hogy kívánatos lenne az, ha népiskolai növendékeink, célszerű, saját kiadásunkban megjelenő irkapéldányokat használhatnának, a szép és szabatos írás biztosabb elsajátítása végett.

E célból fölkéretik Zombori Emőd rajztanár, hogy legközelebbi közgyűlésünkre adjon be egy javaslatot, illetőleg tervezetet: mimódon állíthatnánk elő oly irkapéldányokat, melyeket népiskoláinkban célszerűen lehetne alkalmazni?

- 42.** Horkay János, tokaji lelkész, előadván azon csapásokat, melyek a legközelebbi években érték, melyek folytán a hollandi tárba 100 frt. tőketartozása után járó kamatait sem birja fizetni: 1876., 1877., 1878., 1879. évekre fizetetlen kamatait véglegesen elengedni s ezenkívül magát bármely tárból segélyeztetni kéri.

Kérelme előrésére vonatkozólag a pénzügyi bizottsághoz, utóbbi részére vonatkozólag a segélyosztó bizottsághoz tétetik át.

- 43.** Nagy Károly, a.-bereckii lelkész, a hollandi tárból kölcsönvett 300 frtnyi tőketartozása után hátralévő kamatai törlesztésére, bármely tárból segélyt kér.

Segélyosztó bizottsághoz tétetik át.

44. A legyes-bényei egyház, összeomlással fenyegető paplaka felépítésére államsegélyt kér, egyszersmind kéri magát, a melléképületei rendbehozása céljából, közhirdetés és házankénti megkeresés által is segítetni.

Kérelmének első része az államsegélyosztó bizottsághoz tétetik át, továbbá közhirdetésre pótlólag felvételik, a házankénti megkeresés általi segélyezés iránti kérelme azonban kedvezőbb időre halasztatik.

45. Legközelebbi, szokásos őszi közgyűlésünk megtartásának kérdése merülven fel:

A mutatkozó szükséghez és körülményekhez képest való majdani intézkedés megtétele az elnökségre bízatik.

Jegyzették: Bálint József, egyházkerületi főjegyző, az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 15, 18, 19—a, b, 28, 29, 30, 35, 36, 37.

Mitrovics Gyula, aljegyző, 10, 11, 16, 17, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 45.

Debreczeni Bertalan, világi jegyző, 14, 20, 21, 22, 23, 24, 25—a, b, c, d, e, 26, 27, 42, 43, 44-ik pontokat.

A jegyzőkönyvben foglalt tárgyak rövid kimutatása.

1. Elnök szuperintendens a gyűlést megnyitja.
2. Főgondnok ur meg nem jelenhetése tudomásul vétetik.
3. A meg nem jelent, de jelentkezett képviselők elmaradása, valamint a megjelentek megbízó levelei is igazoltaknak tekintettek.
4. A gyűlésekről elmaradást illetőleg, jövőre szabályrendelet hozatik.
5. A világi elnökség helyettesítettik.
6. A vallás- és közokt. minisztérium intézvényei: a felső-redmeci régi templom kiújítása.
7. " " " az államsegélynek 1879-re történt kiutalványozása.
8. " " " Nast Jenő tanárjelölt tanképesítő oklevele.
9. " " " némely államellenes kiállítású térképeknek a népiskolákból való kitiltása.
10. " " " a rögtönítelő bíróság föllállításának templomi szószékből kihirdetése.
11. " " " Rumpesesz József római kath. tanító, hamisított okmány készítéseért történt büntetése ügyében.
12. A tiszántuli ev. ref. egyházkerületből fölhívás Szeged segedelmezése iránt.
13. Ugyanazon egyházkerület Polgár leányegyházközség bekebelezése iránti előterjesztése.
14. A dunántuli ref. egyházkerület indítványa a Baldácsy hagyaték ügyében.
15. A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése jegyzőkönyvét megküldi.
16. Küldöttségi jelentés a „legfelsőbb felügyeleti jog“ ügyében kelt munkalatról.
17. Az egyházkerületi lelkészvizsgáló-választmány jelentése.
18. Az egyházkerületi népiskolai választmány jelentése az iskolák állásáról.
19. Az egyházkerületi főiskolai tanügyi bizottság jelentést tesz a főiskolai könyvraktár ügyében.
20. Az Antalfi sikkasztási ügyben küldöttségi jelentés.
21. Idősb Katona Zsigmond a főiskolai pénztárnokságról lemond.
22. Ennek folytán a megürült pénztárnoki hivatal betöltése iránt intézkedés történik.
23. Pénztárnokká Soltész Ferenc választatik, az ellenőrségre esőd hirdettetik.
24. A főiskolai pénztárnak az új pénztárnok által leendő átvétele iránt előintézkedés tételik.
25. A gazdasági választmány több tárgyról tett jelentése:
 - a) A tápintézeti díjak befizetése módosítottatik.
 - b) A Kiss Ferenc-féle magtári és tápintézeti ügyben tett követelésre nézve intézkedések.
 - c) A Rozgonyi Mária-féle alapítványi ügy.
 - d) A népiskolai könyvek kiadói jogának megvásárlása ügyében jelentés.
 - e) Soltész János népiskolai könyve a használatból kihagyatik.
26. Indítvány az 1879. évi főiskolai költségelőirányzat fedezése iránt.
27. Csider Károly jelentése a déteri birtokügyben.
28. Molnár Lajos gimnáziumi tanár kérelme.
29. Dr. Lengyel Endre a gazdasági választmányi tagságról lemond.
30. Özvegy Csillay Józsefnő kérelme, behelyiségének kártalanítása iránt.
31. Az irodalmi kör alapszabályainak módosítása.
32. A gimnázium tulnépességénél fogva a parallel osztályok szüksége elvileg beismertetik.
33. A magántanulók vizsgálatára nézve új rendszabályok hozatnak.

34. Zombori Emőd jelentése a dunántuli egyházkerület által ajánlott irkapéldányok használhatósága iránt.
 35. Az országos középtanodai tanár-egylet idei gyűlésére képviselők küldése elhatározatik.
 36. Fejes István jelentése az énekes-könyv reformja ügyében.
 37. Kochmeister Frigyes fölhívása a protestáns árva-egylet ügyében.
 38. Soltész Nagy Albert kérelme a miskolci főgimnázium újból szervezése és építése ügyében.
 39. Sebők Károly nagy-kinizsi lelkész peresügye.
 40. Őzveggy Gönczy Sámuelné kérelme nem teljesítettik.
 41. Zombori Emőd, saját kiadásunkban megjelenő irkapéldányok használhatása iránt, véleményadásra hivatik föl.
 42. Horkay János tokaji lelkész kérelme a pénzügyi és államsegélyosztó bizottságokhoz utasítottik.
 43. Nagy Károly alsó-bereckii lelkész kérelme szintén a segélyosztó bizottsághoz tétetik át.
 44. A legyes-bényei egyház paplak építés céljából előterjesztett kérelme szintén a segélyosztó bizottsághoz tétetik át.
 45. Az őszi közgyűlés megtartatása iránti előleges intézkedések tétele az elnökségre bízatik.
-

Betűrendes tárgymutató

arra, hogy mely határozatok mely testületeket, bizottságokat vagy egyeseket illetnek.

- Abauji egyházmegyét 40.
 Államsegélyosztó bizottságot 42, 43.
 Ballagi Mór drt. 25—d.
 Csider Károly gömöri egyházmegyei tanácsbirót 27.
 Dunántúli ref. egyházkerületet 14.
 Egyházmegyéket általában 4, 12.
 Egyházkerületi népiskolai választmányt 18, 31.
 Egyházkerületi lelkészvizsgáló választmányt 17.
 Egyházkerületi pénzügyi bizottságot 42.
 Espereseket általában 7, 8, 9, 10, 11, 23, 31, 37.
 Felső-redmeci egyházat 6.
 Fejes Istvánt s énekügyi választmányi tagtársait 36.
 Főiskolai gazdasági választmányt 19—a, 20, 23, 24, 25—a, b, c, d, e, 26, 27, 30.
 Főiskolai tanári kart általában 35.
 Főiskolai tanügyi bizottságot 32, 33.
 Főiskolai tápintézeti felügyelőséget 25—a.
 Gönczy Sámuelné özvegyet 40.
 Horkay János t. tokaji lelkészt 42.
 Irodalmi kört 19—b, 31.
 Katona Zsigmond (idősb) főiskolai volt pénztárnokot 20.
 Conventi képviselőket 16, 36.
 Kovácsy Sándor főiskolai gimnáziumi vallástanárt 19—b.
 Kovács Károly ungi egyházmegyei tanácsbirót 25—b, 26.
 Krüszely Bálint akadémiai jogtanárt 23.
 Legyes-bényei egyházat 44.
 Lelkészeket általában 10, 37.
 Lengyel Endre gazdasági választmányi tagot 29.
 Miskolci egyházat 38.
 Molnár Lajos gimnáziumi tanárt 28.
 Nagy-kinizsi egyházat és lelkészét 39.
 Nagy Károly alsó-bereckii lelkészt 43.
 Népiskolai tanítókat általában 37.
 Palkonyai egyházat 13.
 Soltész Ferenc főiskolai volt pénztári ellenőrt 23.
 Szuperintendensi hivatalt 45.
 Teleky Péter abauji egyházmegyei tanácsbirót 25—b, 26.
 Testvéregyházkerületeket 16.
 Tiszántúli ref. egyházkerületet 13.
 Ungi egyházmegyét 27.
 Zombori Emőd főiskolai rajztanárt 34, 44.